

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 20 юни 2016 г.
(OR. en)

10255/16

COHOM 79
COPS 192
CFSP/PESC 485
CSDP/PSDC 344
FREMP 116
INF 110
JAI 579
RELEX 517

РЕЗУЛТАТИ ОТ РАБОТАТА

От:	Генералния секретариат на Съвета
Дата:	20 юни 2016 г.
До:	Делегациите
№ предх. док.:	10138/16 COHOM 72 COPS 188 CFSP/PESC 478 CSDP/PSDC 338 FREMP 111 INF 108 JAI 570 RELEX 513
Относно:	Годишен доклад на ЕС относно правата на човека и демокрацията в света през 2015 г. (тематична част)

Приложено се изпраща на делегациите годишният доклад на ЕС относно правата на човека и демокрацията в света през 2015 г. (тематична част), приет от Съвета на неговото 3477-о заседание, състояло се на 20 юни 2016 г.

**ГОДИШЕН ДОКЛАД НА ЕС
ОТНОСНО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ДЕМОКРАЦИЯТА
В СВЕТА ПРЕЗ 2015 г.**

Тематична част

(Съвет по външни работи, 20 юни 2016 г.)

Съдържание

Съдържание	2
1. Въведение	3
2. Подход на ЕС към конфликти и кризи, основан на човешките права.....	11
3. Преодоляване на основните предизвикателства в областта на правата на човека и демократията	22
4. Място на правата на човека във външните политики на ЕС	48

1. Въведение

На фона на нестабилността и конфликтите в Близкия изток и части от Азия и Африка, последвалата миграционна криза и повтарящи се терористични нападения срещу цивилни лица, 2015 година беше година на изключителни предизвикателства за Европейския съюз и за международната общност като цяло. ИДИЛ/Даиш се разпростря върху части от Сирия и Ирак, извършвайки масови жестокости и посегателства върху правата на човека, насочени по-специално към малцинствените групи. Сериозни нарушения на правата на човека, както и тревожна тенденция за тормоз и нападения срещу активисти и срещу гражданското общество се наблюдаваха и в много други части на света.

През 2015 г. ЕС прие новия **План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията за периода 2015—2019 г.**¹, в който се набелязват приоритетите и стратегията на ЕС за следващите 5 години. Целта на този план за действие е да се продължи прилагането на **Стратегическата рамка относно правата на човека и демокрацията от 2012 г.**² по достатъчно гъвкав начин, така че да се даде отговор на новите предизвикателства. Планът цели също така да се намери по-добро решение на проблемите чрез целенасочени действия и систематично и координирано използване на всички инструменти на ЕС, и по-конкретно на насоките на ЕС, комплектите от инструменти и другите договорени позиции, както и на различните инструменти за външно финансиране, по-специално Европейския инструмент за демокрация и права на човека. Планът за действие беше изготвен на основата на Съвместно съобщение „Да запазим правата на човека в центъра на дневния ред на ЕС“³, представен от върховния представител и от Европейската комисия.

¹ *План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията:*
http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_en.pdf. Новият план за действие е разделен на следните **5 глави**: **I.** Насърчаване на ангажираността на местните участници **II.** Преодоляване на предизвикателствата в областта на правата на човека **III.** Осигуряване на комплексен подход по въпросите на правата на човека във връзка с конфликтите и кризите **IV.** Насърчаване на по-добра съгласуваност и последователност и **V.** По-ефективна политика на ЕС в подкрепа на правата на човека и демокрацията.

² Съвет на Европейския съюз, *Права на човека и демокрация: Стратегическа рамка и план за действие на ЕС*, 11737/12, 25 юни 2012 г.:

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11737-2012-INIT/en/pdf> ,

³ JOIN(2015) 16 final:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015JC0016&rid=2>

Специалният представител на ЕС (СПЕС) за правата на човека Ставрос Ламбринидис, назначен през 2012 г., продължи да работи — под ръководството на ВП/ЗП — за повишаване на съгласуваността, ефективността и видимото присъствие на правата на човека във външната политика на ЕС. През 2015 г. беше поставено специално ударение върху укрепването на сътрудничеството на ЕС в областта на правата на човека със стратегически партньори, които имат важно регионално и международно присъствие, включително чрез обмен на посещения с Мексико, Бразилия, Китай и Южна Африка; по-силен акцент върху съседните на ЕС държави, включително чрез първите посещения в Мароко и Азербайджан; продължаващ силен ангажимент с избрани страни в преход, сред които Мианмар/Бирма и Бахрейн, и поставяне на началото на първите дискусии по правата на човека с Куба; повишаване на видимостта на ангажимента на ЕС с ООН и с регионалните механизми по правата на човека с цел изграждане на регионална ангажираност и утвърждаване на универсалността на правата на човека, в т.ч. чрез поставяне на началото на първия диалог по политиките за правата на човека с механизмите на Асоциацията на народите от Югоизточна Азия (АСЕАН) по човешките права и задълбочаване на сътрудничеството с Африканския съюз.

В тематичен план СПЕС продължи да поставя основен акцент върху повишаването на ролята на защитниците на правата на човека и гражданското общество и върху справянето с все по-трудното положение, в което те се намират в много страни. В центъра на вниманието на няколко мисии и последвалите ги контакти през 2015 г. бяха акцентът върху отменянето на репресиите и на новите ограничителни закони по отношение на неправителствените организации (НПО), работата за освобождаване на защитници на човешките права, създаването на по-ефективни механизми за подкрепа и усилията за възстановяване на диалога, необходим за решаване на тези въпроси.

През 2015 г. чрез посещения в почти двадесет страни, лекции на многобройни многостранни срещи на високо равнище и срещи със стотици ключови представители на правителства, международни организации и гражданското общество СПЕС полагаше усилия също така да повишава ефективността и видимостта на ЕС като първостепенен световен защитник на правата на човека и да действа като застъпник на основните приоритети на ЕС, включително на свободата на изразяване и сдружаване, правата на жените и децата, борбата срещу изтезанията, недискриминацията, премахването на смъртното наказание, икономическите, социалните и културните права, бизнеса и човешките права, както и за насърчаване на търсенето на отговорност за нарушенията на човешките права.

На **многостранно равнище** ЕС продължи да бъде активен застъпник за всеобщо утвърждаване и защита на правата на човека, особено чрез работата си в рамките на Третия комитет на Общото събрание на ООН и Съвета на ООН по правата на човека, както и в специализираните агенции на ООН като Международната организация на труда (МОТ). В този контекст ЕС утвърждаваше тематичните си приоритети и приоритетите си по страни и си сътрудничеса с държави от всички региони за постигане на своите цели. ЕС подкрепяше и включването на правата на човека в работата на Организацията на обединените нации (ООН) като цяло и насърчаваше почиващ на човешките права подход във връзка с целите за устойчиво развитие, приети през септември 2015 г. посредством Програмата за периода до 2030 г. През февруари Съветът прие заключенията относно приоритетите на ЕС във форумите на ООН по правата на човека⁴. ЕС продължи да използва годишен стратегически работен план, договорености за споделяне на тежестта с държавите — членки на ЕС, и целенасочени прояви, за да направи участието си в тези форуми по-ефективно. Освен това ЕС работеше в тясно сътрудничество със Службата на Върховния комисар на ООН по правата на човека (OHCHR), Съвета на Европа и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ).

⁴ 6012/16: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6012-2016-INIT/bg/pdf>

Инструменти на ЕС

ЕС разполага с широк спектър от политики, средства и финансови инструменти за насърчаване и защита на правата на човека. Те включват публична дипломация (изявления и декларации на ЕС) и по-дискретни дипломатически средства (демарши⁵ и политически диалог), както и насоки относно правата на човека и стратегии за правата на човека по държави, редовен диалог по правата на човека и проекти за финансово сътрудничество, в т.ч. за подкрепа за гражданското общество. ЕС се стреми да осигури най-доброто взаимодействие между тези инструменти, т.е. да ги използва най-ефективно и в съчетание един с друг с цел да бъдат постигнати най-добри резултати. Въпросите за правата на човека не следва да се свеждат, например, до диалози по правата на човека, а да се включват в дневния ред на различни срещи, в т.ч. политически или други диалози (например либерализация на визовия режим) и срещи на върха.

Насоки на ЕС относно правата на човека Досега ЕС е приел 11 насоки⁶, в които се определят приоритетни области на външна дейност. Най-новите измежду тях са насоките относно свободата на религията и убежденията и свободата на изразяване онлайн и офлайн. Основната им цел е да служат като практическо средство, което да направлява действията на представителите на ЕС по света при изпълнението на приоритетите на ЕС в областта на правата на човека на местно равнище. Насоките се актуализират редовно.

Стратегии за правата на човека по държави: тези стратегии се изготвят в голяма степен на местно равнище от делегациите на ЕС и почиват на анализ на положението с правата на човека в съответната страна. Тези стратегии се превърнаха в главното средство за осигуряване на последователността на политиките. С тях се установяват най-важните приоритети за действие на ЕС по въпросите на правата на човека и демокрацията, определят се ключовите краткосрочни и дългосрочни цели и се описват конкретните дейности, които да бъдат осъществени за постигането на тези цели в съответната страна.

⁵ Демаршът е вид дипломатическо действие. Той представлява официална постъпка пред представител на трета държава (или международна организация) с цел правителството му да бъде убедено, информирано или от него да бъде получено официално становище по конкретен въпрос. Може да бъде в писмен или устен вид.

⁶ Пълния списък на 11-те насоки на ЕС относно правата на човека можете да намерите на адрес: http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/index_en.htm

Диалози по правата на човека: С течение на годините беше поставено началото на диалози по правата на човека с все повече на брой държави. Целите на тези диалози са: обсъждане на въпроси от взаимен интерес и засилване на сътрудничеството по отношение на правата на човека в многостранни форуми, като ООН, и даване на възможност на ЕС да сподели своята загриженост относно нарушенията на правата на човека с партньорските държави, събиране на информация и полагане на усилия за подобряване на състоянието на правата на човека в съответната страна партньор. Тези диалози представляват възлови инструменти за ангажиране на ЕС на двустранна основа с правата на човека, включително по конкретни теми, като изтезанията, смъртното наказание, свободата на религията и убежденията, свободата на изразяване онлайн и офлайн, уврежданията, правата на жените и децата, основните права и принципи в областта на труда и сътрудничеството в многостранните форуми.

През 2015 г. ЕС проведе диалози и консултации по правата на човека с 34 държави партньори и регионални групи. Бяха подновени диалозите с Египет и Тунис (и с двете страни последният диалог беше проведен през 2010 г.) и за първи път от 2009 г. — с Беларус. Наред с това, голяма част от 79-те държави от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн, които са страни по Споразумението от Котону, встъпиха в диалог с ЕС.

Преди да се започне диалог по правата на човека, се провеждат консултации с гражданското общество в Брюксел и в страната — домакин на диалога. Провеждат се и информационни сесии за резултатите от диалозите. Форумите и диалозите по въпросите на политиките се допълват през цялата година от технически срещи с организации на гражданското общество, в рамките на които ЕС споделя информация относно дейности и политики. През май 2015 г. с **Тунис** беше организирана новаторска инициатива за встъпване в „тристранен диалог“ между гражданското общество, правителството на Тунис и ЕС, успоредно с провеждането на диалога по правата на човека между ЕС и Тунис.

ЕС на форумите на ООН по правата на човека

Партньорство между ЕС и ООН по въпросите на правата на човека: ЕС е категорично ангажиран с органите на ООН по правата на човека и работи за изграждане на реактивна, ефективна и действена система на ООН за правата на човека. ЕС оказва подкрепа на Върховния комисар и неговия персонал в работата им в областта на човешките права навсякъде по света. Той насърчава цялостно сътрудничество със специалните процедури на Съвета на ООН по правата на човека, включително чрез осигуряване на мандатоносителите на безпрепятствен достъп и контакт с отделни лица и с гражданското общество. ЕС е твърдо ангажиран с органите, създадени по силата на Договора за ООН, и се ползва от техните констатации и препоръки в работата си по отделните страни. ЕС също така оказва подкрепа за универсалния периодичен преглед (УПП) и призовава всички страни да се ангажират пълноценно в този процес, включително като предприемат последващи действия по препоръките.

70-а сесия на Общото събрание на ООН (Трети комитет): Третиет комитет (Социални, хуманитарни и културни въпроси) на 70-ата сесия на Общото събрание на ООН през октомври/ноември 2015 г. разгледа около 60 резолюции, като ЕС прояви особена активност: направи девет официални изявления и участва в над 45 интерактивни диалога с длъжностни лица на ООН, мандатоносители в областта на правата на човека и Върховния комисар на ООН за правата на човека. ЕС представи инициативи във връзка със свободата на религията и убежденията, правата на детето (съвместно с GRULAC)⁷, Корейската народнодемократична република (съвместно с Япония) и Мианмар/Бирма, всяка от които беше приета със значителна подкрепа, като също така подкрепи редица партньорски инициативи, включително резолюции относно Иран, Сирия и защитниците на правата на човека.

Съвет на ООН по правата на човека (сесии 28 – 30 и две специални сесии):

2015 година беше поредната натоварена година за Съвета по правата на човека, като наред с трите редовни бяха проведени и две специални сесии — една на 1 април в контекста на терористичните нападения и посегателствата и нарушенията на правата на човека, извършени от терористичната групировка Боко Харам; и още една на 17 декември по въпросите на предотвратяването на по-нататъшното влошаване на положението с правата на човека в Бурунди.

⁷ GRULAC – Група на държавите от Латинска Америка и Карибския басейн

Международна организация на труда (МОТ), Международна конференция на труда и Управителен съвет: През 2015 г. в рамките на МОТ бяха направени 55 изявления на ЕС по време на 104-тата Международна конференция на труда, 323-тото, 324-тото и 325-ото заседание на Управителния съвет, както и по време на две тристранни срещи. ЕС и неговите държави членки подкрепиха основните принципи и права в областта на труда, устойчивото развитие, трудовата закрила, по-специално закрилата срещу неприемливите форми на труд, както и наблюдението на напредъка по целите за достоен труд. Те обърнаха внимание на нарушенията на основни трудови стандарти във връзка с принудителния труд в Еритрея, Мавритания, Мианмар и Катар, детския труд в Камбоджа и Камерун и свободата на сдружаване в Бангладеш, Беларус, Фиджи, Гватемала и Свазиленд. Освен това ЕС изрази силна подкрепа за работата на надзорния механизъм на МОТ за единен стандарт.

Европейски инструмент за демокрация и права на човека (ЕИДПЧ)

Европейският инструмент за демокрация и права на човека (ЕИДПЧ) е един от възловите инструменти за външно финансиране, които се използват за насърчаване и подкрепа на демокрацията и човешките права по целия свят. Като се опира на основното си предимство, а именно способността да функционира, без да е необходимо одобрението на приемното правителство, ЕИДПЧ може да се съсредоточи върху чувствителни въпроси и иновативни подходи и да си сътрудничи пряко с изолирани или маргинализирани организации на гражданското общество.

В сравнение с ЕИДПЧ за периода 2007—2013 г. ЕИДПЧ за периода 2014—2020 г. бе коригиран с оглед на новите реалности и е по-стратегически насочен и лесен за използване от процедурна гледна точка. Бюджетът на ЕИДПЧ беше увеличен, с което на ЕС се дава възможност да окаже по-голяма подкрепа за развитието на успешни граждански общества и тяхната конкретна роля на ключови фактори за положителна промяна в подкрепа на правата на човека и демокрацията. Това включва увеличаване на капацитета на ЕС да реагира своевременно на извънредни случаи, свързани с правата на човека, и да оказва по-голяма подкрепа на международните и регионални механизми в тази област.

Оказва се подкрепа и за предприемането на мисии за наблюдение на избори, за последващи действия във връзка с отправените от тях препоръки и за подобряване на демократичните и изборните процеси. Освен това конкретните цели на ЕИДПЧ бяха по-добре определени по отношение на защитата на правата на човека и подкрепата за демократичните процеси, включително по-специално:

- по-категорична формулировка относно ролята на гражданското общество, включително специално позоваване на сътрудничеството между гражданското общество и местните органи и съответните държавни институции;
- по-силен акцент върху всяка уязвима група (национални, етнически, религиозни и езикови малцинства, жени, лесбийки, гейове, бисексуални, трансполови и интерсексуални лица (ЛГБТИ), коренно население);
- по-силен акцент върху икономическите, социалните и културните права.

2. Подход на ЕС към конфликти и кризи, основан на човешките права

Интегриране на правата на човека в предотвратяването на конфликти, управлението на кризи и правосъдието в условията на преход

През 2015 г. конфликтите и кризите засегнаха живота на милиони цивилни лица. Тежките нарушения на международното хуманитарно право и на правата на човека са обичайно явление в много въоръжени конфликти. Ангажиментът на ЕС с правата на човека включва интегрирането на съображенията, свързани с човешките права, във всичките му политики и инструменти за финансиране, имащи за цел разрешаване на тези въпроси.

През 2015 г. ЕС предприе допълнителни стъпки за поддържане на политиките, свързани с човешките права и равенството между половете, при планирането, създаването, провеждането и оценката на **мисии и операции по линия на общата политика за сигурност и отбрана (ОПСО)**.

В съответствие с процедурите за управление на кризи от 2013 г.⁸ в процеса на планиране на новите мисии и операции бяха взети предвид въпросите на правата на човека и равенството между половете, като в документите за планиране на ОПСО беше включен анализ на положението с правата на човека и равенството между половете. През 2015 г. в повечето мисии и операции на ОПСО бяха включени съветници или лица за контакт по въпросите на правата на човека и равенството между половете. В техните задачи влиза както интегрирането на въпросите за правата на човека и равенството между половете в работата на мисията или операцията, така и изпълнението на специфични дейности.

Компоненти, свързани с правата на човека и равенството между половете, са включени и в обучението по линия на ОПСО, т.е. в ориентационното обучение по линия на ОПСО, в предхождащото разполагането обучение и в курсовете за реформа на сектора за сигурност (РСС), организирани от различни държави членки в рамките на Европейския колеж по сигурност и отбрана (ЕКСО). Правата на човека и равенството между половете заемат особено място и в курсовете за обучение на висши служители и ръководители на мисии. Специализирано обучение по въпроси като правата на човека, равенството между половете, децата и въоръжените конфликти, защитата на гражданското население и предотвратяването на конфликти се извършва и от Европейския колеж по сигурност и отбрана и в рамките на други инициативи на държавите членки.

⁸ 7660/2/13 REV 2:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7660-2013-REV-2/en/pdf>

През 2015 г. ЕС изигра значителна роля, включително посредством техническото становище, предоставено от **консултативната мисия в Украйна (EUAM)**, при разработването на Национална стратегия на Украйна за правата на човека, одобрена от президента Петро Порошенко през август 2015 г., и на План за действие за прилагане на стратегията в периода 2016—2020 г. Консултанти от EUAM участваха в работни групи и представиха препоръки, които бяха включени в окончателния проект на плана за действие. Основните елементи, представени от EUAM, включваха препоръки за борба с изтезанията и нехуманното отношение, защита на правата на затворниците, основни реформи на системата на местата за лишаване от свобода и гарантиране на правото на справедлив съдебен процес, правото на неприкосновеност на личния живот и свободата на мирно събиране. EUAM пледираше в полза на равенството между половете, ратифицирането на Конвенцията от Истанбул (за предотвратяване на и борба с насилието над жените и домашното насилие) и приемането на национален план за действие за изпълнение на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН (в която се разглеждат последиците, които войните имат за жените, както и ролята на жените при управлението на конфликти).

През ноември 2015 г. Съветът прие заключения и рамка на политиката на ЕС относно подкрепата за **правосъдието в условията на преход**⁹. С тези си действия ЕС стана първата регионална организация, която разполага със специална стратегия за правосъдието в условията на преход. Тази рамка на политиката дава израз на ангажираността на ЕС с правосъдието в условията на преход и укрепва последователността на ангажимента на ЕС. Освен това тя осигурява насоки на персонала на ЕС и държавите — членки на ЕС.

На практическо равнище ЕС продължи да играе активна роля в тази област, като се ангажира в страни в преход с дейности, свързани с реагирането на кризи, предотвратяването на конфликти, възстановяването в следконфликтни ситуации, сигурността и развитието. През 2015 г. този въпрос беше повдигнат в хода на политическите диалози с над десет държави партньори. През октомври 2015 г. беше назначен пратеник на ЕС за мирния процес в Колумбия с цел да се съдейства за прилагането на мирното споразумение, постигнато в страната на 23 септември. През цялата година се организираха обучения за служителите на ЕС и на държавите членки, работещи по въпроси от областта на правосъдието в условията на преход.

⁹ 13576/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13576-2015-INIT/bg/pdf>

ЕС продължи да бъде един от най-големите в света донори на финансови средства за инициативи в областта на правосъдието в условията на преход, като предоставяше финансиране за правосъдие, инициативи за установяване на истината, институционални реформи и програми за обезщетение, включително чрез подкрепа за гражданското общество и за сдружения на жертвите. Проектите, финансирани през 2015 г., варираха от малък пилотен проект в Демократична република Конго (ДРК) за подпомагане на достъпа до правосъдие на пострадали лица до оказване на широкомащабна подкрепа за обучението на прокурори и за разяснителни кампании относно Международния наказателен съд към ООН за бивша Югославия (МНТБЮ). ЕС подкрепи и достъпа до правосъдие за жертвите чрез глобална програма, осъществена съвместно с ООН — Жени, за правосъдие в условията на преход, при което се зачита равенството между половете.

ЕС продължи да работи в тясно сътрудничество с ООН (по-специално със специалния докладчик за насърчаване на истината, справедливостта, обезщетенията и гаранциите за неизвършване на повторни нарушения), регионалните организации и гражданското общество в подкрепа на правосъдието в условията на преход.

ЕС продължи да полага усилия, за да се гарантира, че извършителите на геноцид, военни престъпления и престъпления срещу човечеството се подвеждат под отговорност за своите действия, и за да се осигури правосъдие за жертвите на жестокости. В този контекст ЕС продължи да подкрепя **Международния наказателен съд (МНС)**¹⁰, не на последно място чрез осигуряване на политическа подкрепа за Съда в многостранни форуми като Съвета за сигурност на ООН и Съвета на ООН по правата на човека. ЕС осигуряваше финансова подкрепа за Съда и за дейци на гражданското общество в подкрепа на каузата на Съда.

Пример за такава подкрепа е продължаващата ангажираност на ЕС с универсалността на Римския статут и с действия за по-добро разбиране на мандата на МНС. ЕС продължи да полага всички усилия за постигане на напредък по този процес с трети държави, особено по време на диалозите по правата на човека, посредством систематични демаршни кампании по целия свят, организиране на специализирани местни или регионални семинари, систематично включване в споразуменията с трети държави на клауза за насърчаване на ратифицирането или присъединяването към Устава на МНС и предлагане на помощ за прилагането му, или посредством финансова подкрепа за организации на гражданското общество, които се застъпват за универсалността на Римския статут.

¹⁰ Съгласно Решение № 2011/168/ОВППС на Съвета от 21 март 2011 г. и Споразумението за сътрудничество и взаимопомощ от 2006 г.

ЕС и неговите държави членки изиграха водеща роля в усилията за укрепване на сътрудничеството със Съда. По-специално, ЕС предприе последователни действия за насърчаване на цялостно сътрудничество на държавите с МНС, включително незабавно изпълнение на заповедите за арест. Отговорът на ЕС за случаите на неказване на съдействие на Международния наказателен съд от трети държави се съсредоточи по-специално върху това как ЕС и неговите държави членки могат да реагират на случаи на неказване на съдействие, на продължаващи или повтарящи се случаи на неказване на съдействие, както и кога да се избягват несъществени контакти с лица, по отношение на които има заповед за арест, издадена от МНС. Реакцията на ЕС на посещението на суданския президент Башир в Южна Африка през юни 2015 г. е конкретен пример за това¹¹.

Накрая, ЕС продължава да бъде изцяло ангажиран с прилагането на принципа за взаимно допълване, заложен в Римския статут. За тази цел ЕС предостави оперативни насоки за преодоляване на различията между международното правосъдие и националните съдебни системи. В Кот д'Ивоар, например, ЕС допринесе за укрепването на сектора на правосъдието и местата за задържане. Специално внимание беше отделено на възстановяването на съдебната система с цел на гражданите да се осигури справедлив достъп.

ЕС остава един от големите застъпници на **международното хуманитарно право (МХП)** и хуманитарните принципи. Например, в изявленията си относно нападенията срещу Международния комитет на Червения кръст (МКЧК) в Йемен на 25 август и 2 септември 2015 г., комисарят на ЕС по въпросите на хуманитарната помощ и управлението при кризи Христос Стилианидис прикани всички страни в конфликта да зачитат МХП и да прекратят нападенията срещу хуманитарни работници. В изявлението си от 18 септември 2015 г. относно нападението срещу райони с цивилно население в Алепо, Сирия, комисарят осъди всички безразборни нападения срещу цивилни лица и прикани всички страни в конфликта да зачитат МХП и защитата на цивилното население. Пак в този смисъл, в изявлението си от 3 октомври 2015 г. относно въздушните удари срещу болницата на „Лекари без граници“ в Кундуз, Афганистан, комисарят призова всички страни в конфликта да зачитат международното хуманитарно право и да направят необходимото за защита на съоръженията за здравеопазване и на хуманитарните работници.

¹¹ 150614_02_en, Brussels, 14/06/2015:
http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150614_02_en.htm

Продължи прилагането на насоките на ЕС от 2005 г. във връзка с международното хуманитарно право (актуализирани през 2009 г.), които определят оперативните инструменти на Европейския съюз и неговите институции и органи за утвърждаване на спазването на международното хуманитарно право (МХП). Освен това с насоките се цели да се утвърди спазването на МХП от страна на трети държави и неправителствени участници. ЕС продължи да работи за продължаване на участието си в основните инструменти на международното хуманитарно право и в други правни инструменти, които оказват въздействие върху международното хуманитарно право¹².

С цел да се подобри прилагането на международното хуманитарно право на национално равнище, ЕС продължи да подкрепя държавите в усилията им да приемат национални разпоредби, съответстващи на техните задължения съгласно международното хуманитарно право. ЕС предприе например стъпки пред правителството на Ирак за присъединяване на Ирак към Допълнителен протокол II към Женевските конвенции, което дава възможност за пълното прилагане на международното хуманитарно право в контекста на въоръжени конфликти с немеждународен характер. ЕС също така финансира програми, за да помогне за изграждането на ефективни и отговорни сектори на сигурността и правосъдието.

ЕС продължи да насърчава разпространението (както и обучението по тях) на публикации в областта на международното хуманитарно право в рамките на ЕС и в трети държави, предназначени по-специално за националните органи, въоръжени недържавни участници и участници в сферата на хуманитарната помощ, като оказваше подкрепа в това отношение. Например, мисиите на ЕС за обучение в Сомалия и Мали включват в програмите си обучение по правата на човека и по международно хуманитарно право.

Международният комитет на Червения кръст (МКЧК) остана важен партньор в предоставянето на обучение по международно хуманитарно право и неговото разпространение и продължи да получава финансиране от ЕС за тази цел.

¹² При пълно спазване на компетенциите и ограниченията по въпросите, свързани с международното хуманитарно право, отредени за ЕС в Договора за Европейския съюз (ДЕС) и Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), изменени с Договора от Лисабон.

Във връзка с **32-та международна конференция на Червения кръст и Червения полумесец**, състояла се от 8 до 10 декември 2015 г., ЕС, неговите държави членки и националните организации на Червения кръст на Европейския съюз представиха редица амбициозни съвместни ангажименти¹³. Наред с другото тези ангажименти имат за цел да бъде укрепено спазването на международното хуманитарно право, на международното хуманитарно право по отношение на защитата на лицата, лишени от свобода, утвърждаването и разпространението на международното хуманитарно право, както и да бъде постигнато по-високо ниво на зачитане и защита на медицинските мисии по време на въоръжени конфликти или други извънредни ситуации и на превенция и отговор на сексуално и свързано с пола насилие по време на въоръжени конфликти или след бедствени и други извънредни ситуации.

Мигранти, бежанци и лица, търсеци убежище

През 2015 г. Европа се изправи пред безпрецедентни потоци от бежанци, лица, търсеци убежище, и незаконни мигранти, включително пред отчетливо повишение на дела на децата мигранти, което доведе до хуманитарна криза в Средиземноморието и по миграционния маршрут през Западните Балкани и до трагична загуба на човешки живот в открито море.

¹³ <http://rcrcconference.org/international-conference/pledges/>.

Изправен пред това голямо предизвикателство, ЕС се стреми да гарантира, че в хода на своята реакция на защитата на правата на човека е осигурен приоритет. В изявлението си от 23 април¹⁴ и в заключенията си от 25—26 юни¹⁵ Европейският съвет се обедини около необходимостта от бърз и ефикасен отговор на хуманитарната криза и, наред с това, от разработването на средно- и дългосрочна стратегия и укрепването на сътрудничеството с трети държави на произход и транзит. Човешките права заемат приоритетно място във всяка област на действие в приетата от Европейската комисия през май Европейска програма за миграцията¹⁶. Събралите се на срещата на върха във Валета на 11—12 ноември африкански и европейски лидери подчертаха, че е важно да се защитават човешките права на мигрантите, а приетият по време на срещата план за действие¹⁷ съдържа редица ясни ангажименти в това отношение, сред които: улесняване на достъпа до правосъдие, правна помощ, закрила на свидетелите, здравна и социално-психологическа подкрепа за бежанците, мигрантите и лицата, търсещи убежище; оказване на подкрепа на страните в усилията им за присъединяване и спазване на Конвенцията за бежанците от 1951 г. и Протокола към нея от 1967 г.; засилване на капацитета за закрила на приемните страни; и борба с нарушенията на човешките права, които допринасят за нестабилността. Наред с това, на състоялата се в Люксембург на 8 октомври конференция на високо равнище за маршрута през Източното Средиземноморие и Западните Балкани категоричният ангажимент за зачитане на достойнството и човешките права на мигрантите и бежанците беше потвърден отново и беше претворен в конкретни оперативни мерки чрез приетото на 25 октомври¹⁸ изявление на лидерите относно бежанските потоци по маршрута през Западните Балкани.

¹⁴ 204/15: <http://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2015/04/23-special-euco-statement/>

¹⁵ 500/15: <http://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2015/06/26-euco-conclusions/>

¹⁶ COM(2015) 240 final: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&qid=1465546809512&from=BG>

¹⁷ 809/15: <http://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2015/11/12-valletta-final-docs/>

¹⁸ http://ec.europa.eu/news/2015/docs/leader_statement_final.pdf

Правата на човека отдавна заемат приоритетно място в сътрудничеството на ЕС с трети държави по линия на всеобхватната външна политика за миграцията — глобалния подход към миграцията и мобилността (ГПММ)¹⁹, който включва човешките права на мигрантите и бежанците като хоризонтален въпрос. През 2015 г. ЕС продължи да подкрепя проекти в страни партньори за подобряване на условията в местата за задържане на мигрантите, дейности за подобряване на третирането на непридружени деца мигранти, проекти за изграждане на капацитет в подкрепа на разработването на по-добри системи за закрила на бежанците и проекти за подобряване на достъпа до правосъдие за мигрантите. Като част от приетия на 9 септември пакет за миграцията Европейската комисия предостави 1,8 милиарда евро за създаване на доверителен фонд на ЕС за Африка²⁰, който наред с другото ще финансира проекти, които имат за цел да гарантират по-добра защита на мигрантите, бежанците и търсещите убежище, и ще подкрепя приемните общности. През 2015 г. регионалният доверителен фонд на Европейския съюз в отговор на кризата в Сирия²¹ (фонд „Мадад“) прие първите пакети на стойност 390 милиона евро. Доверителният фонд ще предостави помощ на около 1,5 милиона сирийски бежанци, както и приемни общности в Йордания, Ливан и Турция, с акцент върху дейности в областта на образованието, устойчивостта и местното развитие, здравеопазването, водоснабдяването, хигиенните условия и продоволствената сигурност, а целевата група ще бъдат деца и младежи. През ноември 2015 г. ЕС постави началото на Механизъм за бежанците в Турция, който ще предостави 3 милиарда евро в подкрепа на сирийските бежанци в Турция. ЕС продължи да подкрепя програмата за регионално развитие и закрила в Ирак, Йордания и Ливан за бежанци от Сирия, а през 2015 г. стартираха две нови програми за регионално развитие и закрила в региона на Африканския рог и в Северна Африка. Основен елемент на тези програми е защитата на човешките права на мигрантите и бежанците.

По глобалната покана за представяне на предложения по ЕИДПЧ за 2015 г. бяха отпуснати 5 милиона евро за проекти в подкрепа на човешките права на мигрантите, включително на лицата, търсещи убежище в трети страни, и на вътрешно разселените лица, както и лицата без гражданство. Това допълва стартиралото през 2014 г. действие в подкрепа на глобалното гражданско общество в размер на 11,5 милиона евро, насочено към защитата и утвърждаването на правата на уязвимите мигранти и жертвите на трафика на хора.

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0743&from=BG>

²⁰ http://ec.europa.eu/europeaid/regions/africa/eu-emergency-trust-fund-africa_en

²¹ http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad/index_en.htm

През годината въпросите за правата на мигрантите бяха разглеждани систематично в политическите диалози по правата на човека със страни партньори, а партньорствата за мобилност предоставиха рамка за систематичното разглеждане на въпроси на човешките права в рамките на политическия диалог за миграцията с трети държави. До момента има установени осем такива партньорства за мобилност, а понастоящем текат преговори с Беларус и Ливан.

В Eunavfor Med операция Sophia²² бяха назначени съветници по правата на човека, бежанското право и въпросите на половете и се прави необходимото, за да се гарантира, че съставът на операцията преминава обучение в областта на правата на човека и хуманитарното право. До края на 2015 г. благодарение на операцията в морето бяха спасени 7 000 души.

Проблематиката на трафика на хора е неотменна част от европейската програма за миграцията и Европейската програма за сигурност. През 2015 г. трафикът на хора беше превърнат в приоритет в новия план за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията, както и в новата рамка за действията на ЕС по отношение на равенството между половете и оправомощаването на жените във външните отношения на ЕС за периода 2016—2020 г., която определя като приоритет премахването на трафика на момичета и жени с цел експлоатация под каквато и да е форма. На срещата на върха във Валета политическите лидери се ангажираха също да осигуряват закрила, подкрепа и помощ на жертвите на трафик, като обърнат специално внимание на уязвими групи като жените и децата.

Освен това ЕС засили борбата си срещу принудителния труд, във вътрешен и външен план, като активно насърчава ратификацията на Протокола от 2014 г. към Конвенцията относно премахването на принудителния труд, 1930 г. (№ 29), на Международната организация на труда (МОТ)²³.

²² Военноморски сили на Европейския съюз — Средиземно море. Операция Sophia

²³ Решения на Съвета (ЕС) 2015/2037 и (ЕС) 2015/2071.

Борба с тероризма

През 2015 г. Европа се сблъска с терористични нападения и неуспешни опити на редица места в континента, които причиниха много жертви и разстроиха ритъма на ежедневието. Подбуждането към тероризъм идваше най-вече от чужбина (ИДИЛ/Даиш), но терористичните актове бяха извършени основно от граждани на ЕС.

Терористичните организации в световен мащаб продължават да бъдат отговорни за тежки и сериозни нарушения на правата на човека. Актове на крайно насилие, като убийства, изнасилвания, отвличане в робство, изтезания, отвличания, изнудвания, се извършват ежедневно от терористични организации като ИДИЛ/Даиш, Ал-Каида, Боко Харам и др. Европейският съюз и неговите държави членки, заедно със своите партньори, са силно ангажирани в борбата срещу терористичните организации и с първопричините за тероризма.

В тази извънредна ситуация ЕС продължи да изтъква, че пълното зачитане на човешките права е в основата на всяко ефикасно и успешно усилие за борба с тероризма.

След събитията в Париж през януари реакцията на ЕС съответстваше неотклонно на Стратегията на ЕС за борба с тероризма от 2005 г. (предотвратяване, защита, преследване и реагиране) и зачиташе изцяло международното право и международните стандарти в областта на човешките права. Беше поставен акцент върху предотвратяването на тероризма, по-специално чрез борба с радикализацията, върху набирането на терористи, снабдяването и финансирането на тероризма и необходимостта да се търси решение на първопричините като конфликтите, бедността, разпространението на оръжия и нестабилността на държавата, които дават на терористичните групи възможност да процъфтяват.

Освен това, в заключенията за борбата с тероризма²⁴ на Съвета по външни работи от февруари 2015 г. бе отправен призив за борба с радикализацията и проявяващия се в насилие екстремизъм чрез подкрепа за инициативи като институциите по почина на Глобалния форум за борба с тероризма: Международния център за високи постижения за борба с проявяващия се в насилие екстремизъм, Глобалния фонд за обществена ангажираност и устойчивост и Международния институт за правосъдие и върховенство на закона. Накратко, тези институции подкрепят национални стратегии за борба с тероризма, борба с първопричините за радикализацията, насърчаване на толерантността и разбирателството между хората и обществата и предоставяне на иновативно обучение за прилагането на добри практики за борба с тероризма на основата на върховенството на закона.

²⁴ Съобщение за печата 43/15: <http://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2015/02/150209-council-conclusions-counter-terrorism/>

Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията (RAN) — мрежа на ЕС, в която участват 2000 практикуващи специалисти, се доказва като особено ценен инструмент за определяне и обмен на най-добрите практики в областта на предотвратяването на радикализацията. Това включва разработването на алтернативни послания с цел предотвратяване на радикализацията на ранен етап и противодействие на терористичната пропаганда в социалните медии. Освен това ЕС работи решително за справяне със заплахата от чуждестранните бойци терористи чрез всеобхватен стратегически подход, както е отразено в приетата през октомври 2014 г. стратегия на ЕС за борба с тероризма за Сирия и Ирак.

Новият план за действие относно правата на човека и демокрацията откроява необходимостта въпросите за зачитането на свободата на мнение и на изразяване да бъдат включени в разработването на политики и програми, свързани с борбата с тероризма.

В други политически документи на ЕС, включително например стратегията за цифровия единен пазар²⁵, се подчертава, че действията в отговор на необходимостта от сигурност и борба с разпространението на незаконно съдържание не трябва да бъдат в ущърб на човешки права като свободата на изразяване.

През годината въпросите на правата на човека бяха разглеждани в диалог по въпросите на борбата с тероризма, провеждан със следните трети страни — Индия, Израел, Пакистан, Тунис, както и с ООН. В Ливан беше организиран семинар. По време на тези разговори ЕС неизменно призовава съответните трети държави да интегрират правата на човека в дейностите си за борба с тероризма и приканва съдебната система да премине от наказателно правосъдие, основано на самопризнания, към система, основана на доказателства.

Регионът на Близкия изток и Северна Африка остава приоритет, що се отнася до разработването на стратегия, която 1) да взема предвид всички фактори, стоящи в основата на тероризма и радикализацията, 2) да възприема приобщаващ подход с участието на гражданското общество, и 3) да съблюдава международните стандарти за правата на човека.

На годишната среща на държавите — членки на ЕС, посветена на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН, бе отделено централно място на темата за жените, мира и сигурността в контекста на тероризма и проявяващия се в насилие екстремизъм. Освен това, по време на 70-ата сесия на Общото събрание на ООН ЕС беше домакин на съпътстваща проява под надслов „Интегриране на аспектите на равенството между половете в политиката и практиките за превенция и борба с проявяващия се в насилие екстремизъм“. През октомври 2015 г. беше приета нова резолюция на СС на ООН — Резолюция 2242, с която въпросът за борбата с тероризма и проявяващия се в насилие екстремизъм беше включен в програмата за жените, мира и сигурността.

²⁵ http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en

Ангажиментът на ЕС в тази област нараства като политическо значение, географски обхват и финансово участие с действия в размер на общо 142 милиона евро за текущи проекти. Тъй като проектите за изграждане на капацитет за борба с тероризма често се осъществяват в държави със слаби резултати в областта на правата на човека, необходимо е да се постигне баланс между съображенията за сигурност и правата на човека. В този контекст Европейската комисия разработи оперативни насоки, за да се гарантира, че човешките права се вземат под внимание в хода на целия проектен цикъл на действия в борбата с тероризма и организираната престъпност, включително киберпрестъпността, както и при разглеждането на въпроса за киберсигурността, съгласно предписанията на Регламента на ЕС за създаване на Инструмент, допринасящ за мира и стабилността²⁶.

3. Преодоляване на основните предизвикателства в областта на правата на човека и демокрацията

Насърчаване на свободно пространство за гражданското общество, подкрепа за правозащитниците

През последните години в тази област се наблюдават нови тенденции. От една страна е положителната тенденция, свързана с множението на организации на гражданското общество, най-вече в резултат на социалните мрежи и използването на нови информационни технологии; от друга — отрицателната тенденция, изразяваща се в засилване на рестриктивните действия на авторитарни правителства срещу организации на гражданското общество. Кампании за оклеветяване, ограничения върху достъпа до чуждестранно финансиране и използване на сплашване и насилие срещу активисти, включително чрез частни фирми или милиции, са само някои от примерите за сериозните предизвикателства пред гражданското общество. В много от случаите държавата не успява да защити лицата и организациите, да извършва разследвания и наказателно преследване.

През 2015 г. ЕС многократно изразяваше безпокойство, включително по време на двустранните диалози относно правата на човека и в рамките на многостранни органи, от все по-големите ограничения върху свободата на сдружаване, свободата на изразяване, свободата на мирни събрания и — в по-общ план — от ограниченията върху дейността на организациите на гражданското общество, включително социалните партньори.

²⁶ Регламент 230/2014, член 10: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0230&from=BG>

По отношение на свободата на изразяване онлайн и офлайн, през 2015 г. ЕС съсредоточи усилията си върху изпълнението на приетите през 2014 г. насоки на ЕС²⁷. Чрез диалозите по правата на човека ЕС повишаваше осведомеността относно приемането на тези насоки и насърчаваше трети държави да предприемат активни стъпки за предотвратяване на насилието и тормоза и за утвърждаване на сигурна среда за журналистите и работещите в медиите. При необходимост ЕС осъждаше чрез публични изявления нападенията срещу журналисти и блогъри.

ЕС се ангажира в дебати на Интернет корпорацията за присвоени имена и адреси, Форума за управление на интернет, 10-годишния преглед на Световната среща на върха по въпросите на информационното общество (WSIS), както и на проведената на 15 и 16 април 2015 г. Световна конференция за киберпространството в Хага, с оглед насърчаване свободата на мнението и на изразяването в сътрудничество с гражданското общество и други заинтересовани страни. Освен това ЕС следеше отблизо работата на коалицията „Свобода онлайн“.

През 2015 г. бяха приети заключения на Съвета относно кибердипломацията²⁸. Заедно с приетите през 2014 г. заключения на Съвета относно управлението на интернет²⁹ тези заключения отразяват необходимостта от защита на човешките права онлайн, включително свободата на изразяване и защитата на неприкосновеността на личния живот и личните данни.

Освен това насоките относно свободата на изразяване бяха популяризирани във всички делегации на ЕС, за да се имат предвид при всяко бъдещо планиране. Нова програма за подкрепа на делегациите (която е финансирана по линия на ЕИДПЧ и трябва да стартира през 2016 г.) — „Подкрепа от ЕС за медиите и свободата на изразяване в пилотни държави в областта на демокрацията“ — има за цел да подпомогне делегациите и представителите на медиите в трети държави за прилагането на насоките при предприеманите от тях действия и операции в областта на политиката. Бяха приети нови проекти/програми, финансирани чрез инструменти за финансиране на географски принцип, например в Йордания, Сенегал и Тунис. Освен това през 2014—2015 г. чрез ЕИДПЧ бяха финансирани редица проекти в свързани с насоките области, например в Мианмар/Бирма.

²⁷ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142549.pdf

²⁸ 6122/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6122-2015-INIT/bg/pdf>

²⁹ 16200/14: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16200-2014-INIT/bg/pdf>

ЕС се е ангажирал също да гарантира високо ниво на защита на личните данни на физическите лица в ЕС, както и да насърчава високи стандарти за защита на данните с външните си партньори. По отношение на правната рамка ЕС е в процес на преразглеждане и укрепване на Директива 95/46/ЕО³⁰ относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни.

През цялата 2015 г. ЕС беше свидетел на все по-големи предизвикателства и пречки пред свободата на мирните събрания. Сред тях са прекомерното използване на сила при охраняването на демонстрации и налагането на несъразмерни глоби и санкции за организиране или участие в неразрешени мирни протести. През 2015 г. в няколко публични изявления беше отправен призив за зачитане правото на мирни демонстрации и беше изтъкнато, че е важно да се насърчава правото на публичен протест.

В рамките на по-широкия диалог и ангажираност на ЕС с гражданското общество, на 3—4 декември ЕС организира в Брюксел **Форума на ЕС и НПО по правата на човека за 2015 г.**, който беше изцяло посветен на въпроса за защитата и насърчаването на пространство на гражданското общество и за определянето на начини за постигане на политически действия, за да се преодолеят заплахите, пред които е изправено гражданското общество в много страни. На Форума присъстваха над 230 участници, предимно от организации на гражданското общество от цял свят.

В обръщението си ВП/ЗП Федерика Могерини изпрати ясен сигнал за подкрепа на неправителствените организации в областта на правата на човека, като заяви пред участниците, че *„гражданското общество има ключова роля във външната политика на ЕС. То е не само ключов фактор, но и основен двигател за промяна във всички общества в областта на демокрацията, доброто управление, устойчивостта, сближаването, насърчаването на основните човешки права“*³¹. Освен това върховният представител призова за подновяване на усилията за борба с опитите за упражняване на контрол върху работата на гражданското общество в много държави по света.

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=URISERV:l14012>

³¹ 151204_01_en. Обръщение на върховния представител/заместник-председател Федерика Могерини по време на Форума на ЕС и НПО по правата на човека (декември 2015 г.):
http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/151204_01_en.htm

Сред останалите говорители на форума бяха специалният докладчик на ООН за правото на свободни мирни събрания и сдружаване Майна Киай, специалният докладчик на ООН за положението на правозащитниците Мишел Форст, изпълнителният секретар на Междумериканската комисия по правата на човека³² Емилио Алварес Икаса Лонгория, специалният представител на ЕС за правата на човека Ставрос Ламбринидис и много правозащитници. ЕС е твърд поддръжник на специалните докладчици на ООН, които работят в подкрепа на правозащитниците и гражданското общество.

Европейският съюз отчита важната роля на националните институции в областта на правата на човека като фактори в тази област и като фактори, подпомагащи развитието, и засилва подкрепата си за националните институции в областта на правата на човека, както в политическо, така и във финансово отношение.

Подкрепата за националните институции в областта на правата на човека е първото действие от първата цел в новия План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията за периода 2015—2019 г. Това е признание на факта, че ЕС счита националните институции в областта на правата на човека за основни участници в по-широката архитектура на правата на човека. Освен това насърчаването на ангажираността на местните участници, включително подкрепата за публичните институции (цел 1 от Плана за действие на ЕС), отразява идеята за насърчаване на партньорството, тъй като правата на човека и демокрацията могат да се установят стабилно единствено там където е налице силна ангажираност на местните участници.

Когато действат самостоятелно и с достатъчно финансови и човешки ресурси, националните институции в областта на правата на човека могат реално да изградят мостове между гражданското общество, населението и правителството, от една страна, и между националните органи и регионалните/международните органи в областта на правата на човека, от друга.

Националните институции в областта на правата на човека са главните заинтересовани страни и представляват основен елемент от международната, регионалната и националната рамка за правата на човека. Посредством своите функции по наблюдение, отчитане, обработване на жалби и предоставяне на консултации националните институции в областта на правата на човека изпълняват важна роля в отстояването на международните стандарти в областта на правата на човека. Действително, тези институции изпълняват все по-важна роля за утвърждаване на правата на човека на терен и допринасят за развитието.

³² На английски език — Inter-American Commission on Human Rights (IACHR, а на другите три официални езика — испански, френски и португалски — Comisión Interamericana de los Derechos Humanos, Commission Interaméricaine des Droits de l'Homme, Comissão Interamericana de Direitos Humanos).

Освен това политическият ангажимент на ЕС е съпътстван от финансово подпомагане на националните институции в областта на правата на човека по линия на ЕИДПЧ. През 2015 г. беше поставено началото на три годишна целенасочена програма „Изграждане на капацитет на националните институции в областта на правата на човека“, към която ЕС допринесе 5 милиона евро. Целта на програмата не е единствено да се окаже подкрепа за капацитета на националните институции в областта на правата на човека, но и да се подпомогне сътрудничеството с техните регионални и международни мрежи. Акцентът на програмата е поставен върху четири основни области: икономически, социални и културни права, предприемачество и права на човека, обучение в областта на правата на човека и укрепване на основните правомощия на националните институции в областта на правата на човека.

Наред с това и с оглед повишаване на осведомеността относно ангажимента на ЕС за подпомагане на националните институции в областта на правата на човека, ЕИДПЧ финансира проява на високо равнище с национални институции в областта на правата на човека, състояла се в Брюксел на 3—4 юни 2015 г. рамките на Европейските дни на развитието. В присъствието на близо 100 представители на различни национални институции в областта на правата на човека и регионални мрежи на националните институции в областта на правата на човека участниците обсъдиха ролята и потенциала на националните институции в областта на правата на човека за развитието, както и предизвикателствата пред тях в тази област, по-специално в контекста на обсъжданията за Програмата за периода до 2030 г..

През 2015 г. продължи натискът върху правозащитниците в редица страни. Служителите на ЕС в трети държави продължиха да прилагат насоките на ЕС от 2004 г. относно правозащитниците³³, включително чрез редовни срещи с правозащитници, наблюдение на съдебни процеси, посещения в местата за задържане и дискретно повдигане на случаи пред властите. През 2015 г. въпроси и случаи на правозащитници бяха поставяни в рамките на диалози по правата на човека, заседания на подкомисии и консултации с 21 държави, а някои задържани правозащитници бяха освободени след обсъждане на техните случаи.

³³ <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdf>

През 2015 г. над 160 **правозащитници** и семействата им получиха подкрепа от ЕС посредством извънредния фонд на ЕИДПЧ за изложени на опасност правозащитници. Безвъзмездните средства бяха използвани за заплащане на адвокатски хонорари, медицински грижи, инсталиране на оборудване за сигурност, спешно преместване и редица други практически действия в подкрепа на правозащитниците. Стартиралата през август глобална покана за представяне на предложения по линия на ЕИДПЧ имаше за цел да осигури подкрепа в размер на 5 милиона евро за правозащитници на местно равнище със специално внимание върху най-трудните ситуации и отдалечени райони. Новият механизъм на ЕС в полза на защитниците на правата на човека „ProtectDefenders.eu“ започна да функционира на 1 октомври и до края на 2015 г. осигури подкрепа за над 85 правозащитници. Официално началото му бе поставено на 2 декември от специалния представител на ЕС Ламбринидис и осигурява краткосрочна, средносрочна и дългосрочна подкрепа, включително правна и медицинска помощ; наблюдение на съдебните процеси и лишаването от свобода; релокация; адвокатска помощ; подкрепа за националните мрежи; и разработването на стратегии за противодействие на ограниченията, наложени на правозащитници. Механизмът, който разполага с бюджет в размер на 15 милиона евро, се управлява от консорциум от 12 независими международни НПО и допълва други текущи и постоянни усилия по линия на ЕИДПЧ за подпомагане на правозащитници.

На многостранно равнище ЕС работи за изграждането на благоприятна среда за гражданското общество в задълбоченото си сътрудничество с широк кръг регионални партньори, като например Африканския съюз, по време на проведения през ноември 2015 г. диалог по правата на човека между ЕС и Африканския съюз.

ЕС взе участие в тематичния дебат „Свободата на събиране и сдружаване“, организиран от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 7—8 октомври 2015 г., а през април 2015 г. в Брюксел съвместно с Лигата на арабските държави се състоя семинарът „Свободата на убеждение и изразяване и свободата на сдружаване и на мирни събрания“, който имаше за цел да проучи най-добрите начини за утвърждаване на тези права в съответствие с международните стандарти.

Друг семинар на тема „Гражданското общество и евро-арабското сътрудничество за постигане на целите на ООН за устойчиво развитие“ бе организиран съвместно с Лигата на арабските държави в Брюксел с цел да се анализира потенциалът на гражданското общество като трансформираща сила за постигане на целите за устойчиво развитие. Първият политически диалог по правата на човека между ЕС и АСЕАН, който беше председателстван от СПЕС Ламбринидис и се проведе в Брюксел в рамките на едноседмичното посещение на представители на комисии по правата на човека от АСЕАН, насърчи диалога и обмена на опит, свързан с работата с организациите на гражданското общество от двата региона. ЕС полагаше последователни усилия свободата на изразяване да продължи да бъде важен въпрос в дневния ред на ООН, като работеше активно в рамките на съответните многостранни форуми, подкрепяше мандата на специалния докладчик на ООН за насърчаването и защитата на правото на свобода на мнението и изразяването и си сътрудничеса тясно със специалните докладчици със съответните мандати от Африканския съюз (АС), Организацията на американските държави (ОАД), ОССЕ и Организацията за ислямско сътрудничество (ОИС). ЕС подкрепя мандата на новоназначения специален докладчик на ООН за правото на неприкосновеност на личния живот. ЕС подкрепи резолюцията на Съвета на ООН по правата на човека относно безопасността на журналистите, резолюциите на Общото събрание на ООН относно правото на неприкосновеност на личния живот в цифровата ера, относно правата на човека и интернет и излезе със съвместна декларация относно утвърждаването на правото на свобода на изразяването, включително творческата и художествената изява.

По отношение на правозащитниците ЕС оказва подкрепа за съответната резолюция на 70-ата сесия на Общото събрание на ООН. По време на 28-ата сесия на Съвета по правата на човека през февруари ЕС, в сътрудничество със Службата на Върховния комисар по правата на човека и Бразилия, Република Корея и Тунис, стартира в социалните медии обществената кампания **#idefend**. Положението на правозащитниците беше разгледано в редица изявления на ЕС в многостранни форуми, включително в Съвета по правата на човека и Постоянния съвет на ОССЕ. На срещата на ОССЕ във Варшава по въпросите на прилагането на човешкото измерение ЕС беше домакин на съпътстващо събитие, посветено на правозащитниците.

Кампанията #idefend

В рамките на 28-ата сесия на Съвета по правата на човека Европейският съюз, в сътрудничество със Службата на Върховния комисар по правата на човека и постоянните мисии на Бразилия, Република Корея и Тунис към ООН в Женева, започна обществена кампания за изразяване на подкрепа и солидарност с работата на правозащитниците в цял свят. Кампанията #idefend целеше да повиши обществената осведоменост не само за ценния принос, който имат застъпниците на гражданското общество за насърчаването и защитата на правата на човека по света, но и за рисковете, на които са изложени. Над 500 участници в Съвета по правата на човека се включиха в кампанията и изразиха своята подкрепа. Редица министри, ръководители на международни организации и посланици се снимаха в специалната фотографска кабина, а хора от цял свят сложиха свои собствени снимки в социалните медии, използвайки хаштага #idefend в Twitter и Facebook.

Свобода на вероизповеданието и убежденията

Свободата на вероизповеданието е подложена на атака на много места по света. В продължение на векове лицата, принадлежащи към религиозни малцинства, са преследвани и принуждавани да напуснат своите земи. ЕС категорично осъди особено бруталното и масово погазване на правата на човека, извършвано от ИДИЛ/Даиш и други терористични групировки в Сирия и Ирак.

В този контекст изпълнението на насоките на ЕС за 2013 г. относно свободата на вероизповеданието и убежденията остана приоритет през 2015 г. Тези насоки бяха използвани пълноценно в множество изявления и призови, които да напомнят на държавите първостепенното им задължение да защитават всички хора, не на последно място лицата, принадлежащи към религиозни малцинства, от дискриминация, насилие и други нарушения на човешките права. Въпросът за свободата на вероизповеданието и убежденията беше поставян системно пред много партньори на различни равнища на политическия диалог, включително в рамките на диалога и консултациите по правата на човека. Освен това ЕС се ангажира чрез публични изявления и дискретна дипломация по отделни случаи, като например случая на Асия Биби, християнка, обвинена в богохулство от пакистански съд.

В рамките на многостранни форуми — както в Съвета на ООН по правата на човека, така и в Общото събрание на ООН (ОСООН) — ЕС представи инициативи по отношение на свободата на вероизповеданието и убежденията. На мартенската сесия на Съвета на ООН по правата на човека беше приета с консенсус резолюция по инициатива на ЕС относно свободата на вероизповеданието и убежденията. В резолюцията беше включено позоваване на доклада на специалния докладчик за свободата на вероизповеданието и убежденията относно необходимостта от борба с проявите на колективна религиозна омраза. Потвърдена беше изричната формулировка за правото на неизповядване на никаква религия, въведена за първи път в резолюцията от 2013 г. В рамките на 28-ата сесия на Съвета по правата на човека делегацията на ЕС в Женева организира съпътстваща проява със специалния докладчик за свободата на вероизповеданието и убежденията, която имаше за цел да проучи начините за справяне с религиозната омраза в съответствие с настоящата международна рамка за правата на човека.

На 70-ата сесия на Общото събрание на ООН с консенсус беше приета и внесена по инициатива на ЕС резолюция относно свободата на вероизповеданието и убежденията. ЕС постигна своята основна цел за съсредоточаване на вниманието върху защитата на хората, принадлежащи към религиозни общности и малцинства в целия свят, като осигури включването на изрично позоваване на религиозния екстремизъм, засягащ правата на отделните лица, както и на призив към държавите да осигурят подходяща защита на лицата и общностите, изложени на риск от съпроводено с насилие нападение въз основа на тяхната религия или убеждения.

ЕС продължи да се ангажира с Организацията за ислямско сътрудничество във връзка с прилагането на Резолюция 16/18³⁴ и беше представен на 5-ата среща на Процеса от Истанбул, която се проведе в Джеда през юни 2015 г.

Що се отнася до финансовите инструменти на ЕС, през 2015 г. в Азия, Евразия и Близкия изток продължи изпълнението на проекти в областта на свободата на вероизповеданието и убежденията, избрани чрез глобалната покана за представяне на предложения, отправена през 2013 г. от ЕИДПЧ, по въпросите на борбата с дискриминацията. Освен това, за ограничен брой избрани проекти беше заделено допълнително финансиране за свободата на вероизповеданието и убежденията, с което общият размер на подкрепата от ЕИДПЧ за утвърждаване на свободата на вероизповеданието и убежденията възлезе на повече от 11 милиона евро. Сега инструментът обхваща дейности, свързани със свободата на вероизповеданието и убежденията, във всички райони на света.

³⁴ „Борба с нетърпимостта, негативните стереотипи, заклеймяването и дискриминацията, подбуждането към насилие и насилието срещу лица въз основа на вероизповедание и убеждения“.

Подкрепа за демокрацията и изборите

Правата на човека и демокрацията са взаимно укрепващи се. Въпреки множеството различни форми на демокрация, всички те имат за цел да реализират правата на човека, независимо дали те са политически и граждански или културни, икономически и социални. На фона на все по-големите предизвикателства пред демокрациите в съвременния свят, свързани с консолидирането и увеличаващото се сътрудничество сред някои недемократични режими, през 2015 г. ЕС развиваше и укрепваше работата в подкрепа на демокрацията в съответствие с една от заложените в Договора за ЕС цели. Освен наблюдението на избори, в което понастоящем е важен и надежден участник, ЕС разви също цялостна политика за подкрепа за демокрацията и работи с политическите процеси и институциите, които могат да прилагат човешките права и да гарантират спазването им.

Изборите формират сърцевината на демократичните системи. ЕС се превърна в основен фактор в този контекст благодарение на надеждността на своите **мисии за наблюдение на избори** (МНИ), които стриктно прилагат високи стандарти за почтеност и независимост в съответствие с Декларацията относно принципите за международно наблюдение на избори, определена за златен стандарт при наблюдението на избори. През 2015 г. беше отбелязана 10-ата годишнина на Декларацията относно принципите за международно наблюдение на избори. ЕС продължи да работи в тясно сътрудничество с всички международни групи за наблюдение, ангажирани с добросъвестното прилагане на Декларацията относно принципите за международно наблюдение на избори.

МНИ на ЕС са независими мисии, ръководени от главен наблюдател, който обикновено е член на Европейския парламент. Институциите на ЕС работят в тясно сътрудничество на всички етапи на процеса, като се стремят да насърчават демократичните ценности в цял свят. Препоръките на МНИ са от основно значение за ангажирането с всички партньори, за да се подобрят изборните процеси в бъдеще, и ЕС засили ангажимента си за пълноценни последващи действия по препоръките както на МНИ, така и на ОССЕ/БДИПЧ³⁵. Препоръките на МНИ вече се разглеждат системно в политическия диалог със страни партньори и способстват за оформянето на помощта на ЕС при избори. В новия план за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията се подчертава още повече необходимостта от утвърждаване на най-добрите практики, за да се гарантират ефективни последващи действия във връзка с МНИ на ЕС.

³⁵ Бюро на ОССЕ за демократични институции и права на човека

През 2015 г. ЕС продължи да подкрепя изборните процеси в цял свят, като разполагаше мисии за наблюдение на избори и мисии за оказване на експертна помощ и предоставяше техническо и финансово съдействие на органите за управление на избори и на вътрешните наблюдатели. През 2015 г. бяха проведени мисии за наблюдение на изборите в Нигерия, Бурунди (мисията бе прекратена поради липсата на минимални условия за провеждането на честни избори), Шри Ланка, Хаити (все още в ход), Мианмар/Бирма, Гвинея Конакри, Танзания (временно преместена в Европа поради политическата безизходица в Занзибар) и Буркина Фасо. Освен това бяха проведени мисии за оказване на експертна помощ в Того, Танзания, Кот д'Ивоар, Гватемала, Египет и Мароко (за местните избори). Не на последно място, мисии за последващи действия след изборите бяха разположени в Камбоджа, Парагвай и Хондурас.

ЕС продължи своя **пилотен проект за подкрепа на демокрацията** с цел подобряване на съгласуваността на работата в областта на демокрацията. Редица делегации на ЕС, съвместно с държави членки на място, укрепиха съвместния анализ на предизвикателствата пред демокрацията в страните партньори. Бяха определени работни области с потенциал за специфично и ефективно ангажиране със страната партньор за демократични реформи. Разработването на планове за действие относно демокрацията ще продължи през 2016 г.

Пилотният проект отвори необходимостта от разширяване на подкрепата на ЕС за демократичните институции чрез съсредоточаване върху взаимодействието между държавните институции и гражданите, подкрепа за законодателните органи, засилване на връзката между политическите партии и гражданите и подкрепа за местната демокрация, както и достигане до традиционни участници, които имат роля в укрепването на демокрацията. Освен това проектът насърчи повече полезни взаимодействия между анализите на демокрацията, стратегиите за правата на човека по държави и пътните карти за гражданското общество.

Планът за действие относно правата на човека и демокрацията ангажира ЕС да засили работата си в подкрепа на многопартийните системи, политическите партии и парламентите с цел разширяване на политическото пространство, както и да укрепи връзката между мисиите за наблюдение на избори и програмата за по-широка подкрепа на демокрацията. За тази цел допринасят по-систематичните последващи действия по препоръките на МНИ, включително чрез съдействие при провеждането на избори.

Европейският фонд за демокрация (ЕФД), който приключи своя първи 3-годишен цикъл на дейност през 2015 г., играе важна допълваща роля. Създаден с решение на Съвета през 2012 г., той функционира независимо от ЕС, но в допълнение към други инструменти на ЕС. ЕФД се фокусира върху процесите на преход и подкрепя участници, до които не може да се достигне чрез други средства, като се съсредоточава върху страни в европейското съседство и отвъд него. През декември 2014 г. управителният съвет постигна съгласие за разширяване на дейностите на ЕФД, така че да обхванат „съседите на съседите“, с максимален дял от бюджета на ЕФД в размер на 15%. През 2015 г. бяха предоставени редица безвъзмездни средства за дейности в Русия и някои от централноазиатските страни. Прякото подпомагане от ЕФД за целеви групи се финансира посредством допълнителни ресурси, постъпващи от доброволни вноски от държавите членки и други заинтересовани страни, като например частни фондации и др. През юни 2015 г. Комисията взе решение за отпускането на нова вноска в размер на 12 милиона евро за оперативните разходи на ЕФД за периода 2015—2018 г.

Смъртно наказание

Въпреки че 2015 г. беше белязана от рязко увеличаване на броя на екзекуциите в някои запазващи смъртното наказание държави, страните, които не прилагат смъртното наказание, все още представляват ярко мнозинство в световен мащаб. На практика 101 държави са премахнали напълно смъртното наказание. Други 33 държави практически не го прилагат, т.е. не са извършвали екзекуции в продължение на най-малко 10 години и имат дългогодишна политика на неприлагане на смъртното наказание.

През цялата 2015 г. ЕС продължи решително да се противопоставя на **смъртното наказание** и използваше всички налични дипломатически средства, за да прокара каузата за неговото премахване в цял свят. Смъртното наказание и изтезанието са в основата на приоритетите на Плана за действие относно правата на човека и демокрацията, в който се призовава за тяхното пълно включване във всички дейности на ЕС за подпомагане за държавите партньори и организациите на гражданското общество. В глобалната покана за представяне на предложения по линия на ЕИДПЧ през 2015 г. беше включен специален раздел за подпомагане на проекти на гражданското общество за борба срещу смъртното наказание.

Въпросът за смъртното наказание беше поставян последователно пред държавите, които все още прилагат смъртното наказание, и присъстваше в дневния ред на политическите диалози или специалните диалози по въпросите на правата на човека. Чрез публични изявления ЕС осъди продължаващото прилагане на смъртното наказание на различни места по света: особено внимание беше обърнато на Иран, Ирак, Саудитска Арабия, Пакистан, Беларус, Египет, Япония, Индонезия, Сингапур, Китай, Виетнам, Тайван и САЩ, но изявления и демарши бяха правени в много други страни въз основа на минималните стандарти, зададени от международното право, и на насоките на ЕС относно смъртното наказание. ЕС обърна особено внимание на нарушаването на тези минимални стандарти, като изтъкна, че е недопустимо да се прилага смъртно наказание спрямо малолетни и непълнолетни деца, хора с умствени увреждания и за престъпления, които не са сред „най-тежките“, като например престъпления, свързани с наркотици.

ЕС продължи да подкрепя активно усилията на Африканския съюз за приемане на допълнителен протокол към Африканската харта за правата на човека и народите относно премахването на смъртното наказание, както беше потвърдено по време на неотдавнашния диалог по правата на човека между ЕС и Африканския съюз на 24 ноември. По подобен начин, ЕС предприема регионален подход в подкрепа на участниците на регионално и местно равнище, ангажирани с каузата за премахване на смъртното наказание в Югоизточна Азия. ЕС приветства също премахването на смъртното наказание във Фиджи, Суринам, Монголия и американския щат Небраска.

По повод Европейския ден против смъртното наказание и Световния ден против смъртното наказание на 10 октомври, ЕС и Съветът на Европа направиха съвместно изявление, в което потвърдиха отново, че се противопоставят на прилагането на смъртното наказание при всякакви обстоятелства, и изтъкнаха своя ангажимент за премахването му в целия свят. Успоредно с това множество делегации на ЕС отбелязаха тази важна дата чрез организирането на различни прояви като дебати, конференции и други дейности за повишаване на обществената осведоменост.

ЕС продължи да се противопоставя на смъртното наказание в рамките на всички многостранни форуми, свързани с този въпрос, по-конкретно ООН, ОССЕ и Съвета на Европа, надграждайки върху успеха на Резолюция 69 на Общото събрание на ООН относно мораториум върху прилагането на смъртното наказание³⁶, която беше приета с безпрецедентно голям брой гласове „за“. СПЕС за правата на човека Ставрос Ламбринидис даде по-голяма гласност на работата на ЕС срещу смъртното наказание чрез изказването си, посветено на усилията на регионално равнище, по време на организирания на всеки две години дискусии по въпроса за смъртното наказание в рамките на сесията на Съвета по правата на човека през март 2015 г. Освен това ЕС участва активно в организираната от ОНЧНР, Италия, Франция, Аржентина и Фиджи министерска среща на високо равнище на Общото събрание на ООН на тема „Отказ от прилагането на смъртно наказание“ (Ню Йорк, 29 септември 2015 г.)

Изтезания и други форми на малтретиране

Сведенията за насилствени изчезвания, произволни задържания и малтретиране на мигранти, както и други подобни данни, постъпващи от целия свят, показваха ясно, че изтезанията и малтретирането продължават да се прилагат и че е необходимо този въпрос да се разглежда и извън конвенционалната затворническа среда. В този контекст ЕС и особено специалният представител на ЕС за правата на човека Ставрос Ламбринидис систематично повдигаха този въпрос при посещения и на срещи по линия на диалога по правата на човека с трети държави, като насърчаваха тези държави да ратифицират и прилагат Конвенцията на ООН против изтезанията и Факултативния протокол към нея, както и да се присъединят към усилията за постигане на всеобща ратификация. ЕС настойчиво прикани отделни държави да гарантират, че законодателството им криминализира и преследва надлежно прилагането на изтезания, жертвите на изтезания разполагат с правни средства за защита, а препоръките по линия на международните механизми за наблюдение се съблюдават. Наред с това ЕС разгледа и въпроса за насилствените изчезвания и тайното задържане. В рамките на този вид диалог ЕС предлагаше конкретни начини, включително финансова подкрепа, за подпомагане на държавите, в зависимост от техните потребности, в усилията им за премахване на изтезанията и малтретирането.

³⁶ Резолюция на ОС на ООН A/RES/69/186:
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/186

В Плана за действие на ЕС относно правата на човека се подчертава необходимостта от едно всеобхватно третиране на този въпрос; от въвеждане на гаранции против прилагането на изтезания и в други дейности на ЕС като борбата с тероризма и управлението на кризи; разглеждане на въпроса за връзките между смъртното наказание, насилствените изчезвания и произволните арести и задържания; както и предприемане на съвместни действия с международни и регионални организации и организации на гражданското общество, включително 10-годишната глобална инициатива (Инициатива във връзка с Конвенцията против изтезанията), с цел ратификация и прилагане в световен мащаб на Конвенцията на ООН против изтезанията до 2024 г.

По линия на предоставяната двустранна помощ ЕС разглежда въпроса за необходимостта от съдебна реформа, насочена към създаването на независим правосъден сектор, достъп до правосъдие и подобряване на условията в затворите в няколко държави. Предоставяната помощ обхваща обучение на полицейски служители и на всички други служители, които са част от системата на наказателното правосъдие, по въпроси от областта на правата на човека и начините за разкриване и докладване на твърдения за прилагане на изтезания.

Редица проекти по линия на ЕИДПЧ са насочени към предотвратяване на прилагането на изтезания и други форми на малтретиране, както и към рехабилитация на жертвите на изтезания. Чрез дейности за изграждане на капацитет и обмен на добри практики финансираните по линия на ЕИДПЧ два проекта подпомагат над 60 национални институции в областта на правата на човека в Африка и Азия да изпълняват адекватно важната си в национален мащаб роля в борбата с изтезанията и малтретирането. Друг проект, който обхваща Азия, Кавказкия регион, Близкия изток, Северна и Южна Америка и ЕС, насърчава налагането на по-стриктен контрол върху доставките и използването на технологии за изтезания и стимулира правителствата на определени целеви държави да разработят ефективни национални политики, процедури и законодателство за контрол над търговията с технологии за изтезания, тяхното използване и отчетността за тях. Други примери за области, в които се работи с финансиране от ЕС, са подобряването на условията в затворите, повишаването на осведомеността относно специфичните нужди от защита на уязвими групи лица, подкрепа за форми, които се явяват алтернатива на задържането на младежи и даване на трибуна на жертвите на изтезания, повишаване на обществената осведоменост и подвеждане под отговорност на извършителите.

ЕС работи заедно със Съвета на Европа за предоставяне на подкрепа и изграждане на капацитет за наказателните системи в няколко държави, пример за което е дългосрочната програма за обучение на затворническия персонал в Грузия.

Наред с финансовата подкрепа делегациите на ЕС организират и събития за повишаване на осведомеността относно значението на борбата срещу изтезанията.

ЕС поддържа ползотворно сътрудничество с организации на гражданското общество, чиято дейност е свързана с борбата с изтезанията. През 2015 г. беше проведено обучение за служители на институциите на ЕС и на държавите членки, на което организации на гражданското общество³⁷ и специалният фонд на ООН представиха сесии относно предотвратяването на изтезанията, мониторинга и рехабилитацията на жертви на изтезания, както и относно потенциала за засилване на сътрудничеството между ООН и ЕС. Представители на ЕС участваха и в обмена на мнения с Комитета на ООН срещу изтезанията и представители на гражданското общество, проведен през ноември в Женева по инициатива на FIASAT³⁸. Събитието предостави отлична възможност за постигане на по-голяма съгласуваност в общите ни усилия за борба с изтезанията и малтретирането.

В заключенията от декемврийското си заседание³⁹ Съветът изтъкна отново приоритетното значение на борбата с изтезанията и другите форми на малтретиране и приветства като цяло положителния специален доклад на Европейската сметна палата „Безвъзмездна помощ от ЕС за борба срещу изтезанията и за премахване на смъртното наказание“.

Борба с дискриминацията

Равенството между половете стои в основата на европейските ценности и е залегнало в правната и политическата рамка на Европейския съюз (ЕС). ЕС прояви особено голяма активност при отбелязването на 2015 г. като година на решителен поврат за равенството между половете и овластяването на жените. Сред приоритетните области в работата на ЕС през отчетния период бяха участието на жените в политическия живот и икономическото им овластяване, инициативите за борба с насилието, основано на пола и увреждащите практики (гениталното осакатяване/обрязване на жени, браковете на деца, ранните и принудителните бракове, убийствата на новородени от женски пол), действията за прекратяване на сексуалното насилие по време на конфликти, прилагането на резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН относно жените, мира и сигурността, договарянето на нова програма в областта на развитието и интегрирането на аспектите, свързани с равенството между половете, в политиката и практиката за предотвратяване и борба с проявяващия се в насилие екстремизъм.

³⁷ Амнести интернешънъл, Асоциацията за предотвратяване на изтезанията (АПИ), Международната федерация за действия на християните за премахване на изтезанията (FIASAT), Международния съвет за възстановяване на жертвите на изтезания (IRCT), Световната организация срещу изтезанията (ОМСТ)

³⁸ Международната федерация за действия на християните за премахване на изтезанията (FIASAT) е международна неправителствена организация за защита на правата на човека с мандат да се бори за премахване на изтезанията и на смъртното наказание.

³⁹ Заключения на Съвета, декември 2015, 14640/15:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14640-2015-INIT/bg/pdf>

20-ата годишнина от приемането на Пекинската декларация и платформа за действие и нейният преглед съвпаднаха с прегледа на високо равнище на прилагането на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН относно жените, мира и сигурността. В тази обстановка, както и в контекста на приемането на Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. и на успоредно провежданите прегледи на мироопазващите операции на ООН и на структурата за изграждане на мира, радетелите за равенство между половете, в челните редици на които е ЕС, имаха възможност да апелират за поемането на нов ангажимент от страна на държавите и международните организации; да подобрят методите за изпълнение с цел по-бързо постигане на по-добри резултати по целта за равенство между половете; както и да заложат аспекта на равенството между половете в структурата за поддържане на международния мир, сигурност и развитие.

ВП/ЗП Могерини взе участие в церемонията на високо равнище по откриването на 59-та сесия на Комисията по положението на жените на ООН, на която беше договорена политическа декларация, приета извънредно с оглед на 20-та годишнина от приемането на Пекинската декларация и платформа за действие. Специалният представител на ЕС за правата на човека Ставрос Ламбринидис също взе участие в работата на комисията, като направи изказване от името на ЕС на една от дискуссионните кръгли маси на равнище министри и на няколко съпътстващи прояви. На проведената на 27 септември в Ню Йорк среща на световните лидери за обсъждане на равенството между половете и овластяването на жените ЕС, представляван от първия заместник-председател на Европейската комисия Тимерманс, пое ангажимент за утвърждаване на икономическата независимост на жените и за борба с насилието срещу жени посредством превенция, закрила и наказателно преследване. Наред с това ЕС пое ангажимент за въвеждането на засилено измерение на равенството между половете в Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. не само като самостоятелна цел, но и като цел, интегрирана в рамките на други цели. По време на открития дебат на сесията на високо равнище на Съвета за сигурност на ООН, с който беше отбелязана 15-ата годишнина от приемането на Резолюция 1325, ЕС пое ангажимент да задели над 100 милиона евро през следващите 7 години за проекти в областта на равенството между половете и овластяването на жените и момичетата.

През 2015 г. ЕС прие следните политически документи, в които въпросът за равенството между половете и овластяването на жените в сферата на външните отношения зае водещо място: План за действие относно правата на човека и демокрацията; План за действие относно равенството между половете за периода 2016—2020 г., в който се изброяват изчерпателно действията за подобряване на положението на жените по отношение на равните права и овластяването, и документа „Стратегически ангажимент за равенство между половете (2016—2019 г.)“, с който се утвърждават равенството между половете и правата на жените навсякъде по света.

През септември 2015 г. ВП/ЗП Федерика Могерини назначи посланик Мара Маринаки за първия главен съветник в ЕСВД по въпросите на пола и прилагането на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН за жените, мира и сигурността.

Милиони деца по света продължават да страдат, подложени на всякакви видове насилие, включително от последиците и бремето на войната и свързаните с нея жестокости, дискриминация и бедност. Правата на децата мигранти, децата бежанци и вътрешно разселените деца непрекъснато се нарушават. Лишени са от правото си на образование и са изложени на висок риск да станат жертви на насилие или трафик или да изчезнат. Кризисното положение постави под особено напрежение системите за предоставяне на убежище и за закрила на децата или изостри съществуващите пропуски в системата.

С Конвенцията на ООН за правата на детето международната общност пое важен ангажимент за зачитане на правата на всички деца. Ратифицирана от 196 държави, конвенцията е най-широко ратифицираната конвенция в областта на правата на човека. През 2015 г. в рамките на диалога по правата на човека, заседания на подкомитети на неформални групи по правата на човека с трети държави ЕС последователно поставяше въпроса за задължението на държавите — страни по конвенцията, да я прилагат и приветства ратификацията ѝ от страна на Южен Судан и Сомалия.

ЕС твърдо подкрепи включването в „Програма 2030“ на цел 8.7, която е насочена към премахването на принудителния труд, на съвременното робство и трафика на хора и към забрана и изкореняване на най-тежките форми на детския труд, включително набирането и използването на деца войници, както и до 2025 г. да бъде сложен край на детския труд във всичките му форми, и на цел 16.2, насочена към прекратяването на малтретирането, експлоатацията, трафика и всички форми на насилие и изтезания над деца. През 2015 г. ЕС проведе обширни подготвителни консултации с НПО, органи на ООН и други международни организации, чиято дейност е насочена към децата, относно значимостта на действията за укрепване на системите за закрила на децата в трети държави в рамките на новия План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията.

Ангажиментът на ЕС за прекратяване на насилието срещу деца намери израз и в предприетите през септември 2015 г. дипломатически усилия с акцент в световен мащаб върху всички форми на насилие срещу деца и жени, както и за слагане на край на практиките на бракове на деца, ранните и принудителните бракове и на гениталното осакатяване/обрязване на жени. Всички делегации на ЕС получиха инструкции да работят в приоритетни области по техен избор и да докладват за постигнатото до декември 2015 г.

ЕС продължи да подкрепя кампанията „Деца, а не войници“ — съвместна инициатива от 2014 г. на специалния представител на генералния секретар на ООН за **децата и въоръжените конфликти** и на УНИЦЕФ, чиято цел е до 2016 г. да се сложи край на набирането и използването на деца в конфликти от държавни въоръжени сили. Въпреки ескалирането на конфликта и повишените предизвикателства във връзка със сигурността в някои от държавите, обхванати от кампанията през 2015 г., до този момент в резултат на кампанията са освободени хиляди деца войници, а от страна на редица правителства бяха демонстрирани ясни ангажименти и похвален напредък. Освен това през август Комисията отправи покана за представяне на предложения, като в голяма част от тях беше поставен акцент върху подкрепата за проекти за деца, свързани с групи на въоръжените сили и банди и засегнати от въоръжено насилие.

Наред с другите инструменти, програмата „Глобални обществени блага и предизвикателства“ (ГОБП)⁴⁰ за периода 2014—2020 г. по линия на Инструмента за сътрудничество за развитие⁴¹ има за цел борба с всички форми на детския труд и подкрепа за стратегии и намеса за преодоляване на конкретни проблеми и предизвикателства, засягащи децата. В края на 2015 г. Европейската комисия възложи проучване за оценка на най-важните примери за намеса на ЕС по линия на отделните инструменти с цел да бъдат предложени ефективни мерки за бъдещи действия за борба с детския труд и принудителния труд в рамките на международното сътрудничество и сътрудничеството за развитие на ЕС.

През 2015 г. ЕС продължи да популяризира въвеждането на инструментариума на ЕС и УНИЦЕФ в областта на правата на детето за интегрирането на въпросите за правата на детето в сътрудничеството за развитие. Беше проведено обучение по въпросите на правата на детето за служителите от делегациите на ЕС, местни органи и организации на гражданското общество, съвместно с германската Агенция за сътрудничество (GiZ).

⁴⁰ Приложение II — програма „Глобални обществени блага и предизвикателства“ в рамките на Инструмента за сътрудничество за развитие (ИСР), Регламент(ЕС) 233/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 11 март 2014 г. за създаване на финансов инструмент за сътрудничество за развитие за периода 2014—2020 г.

⁴¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0233&from=BG>
https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/dci_en.htm_en

ЕС подсили допълнително ангажимента си за подпомагане на образованието в извънредни условия. Комисията задели 11 милиона евро за осъществяването на 18 хуманитарни проекта за подпомагане чрез образование на деца, засегнати от конфликт и сложни извънредни ситуации, в т.ч. 1 милион евро целенасочено финансиране за образование на децата, засегнати от епидемията от ебола. Тази инициатива се разраства всяка година от 2012 г. насам, годината, в която ЕС насочи сумата от Нобеловата награда за мир в полза на деца, лишени от възможността да растат в мир. До края на 2015 г. ГД „Хуманитарна помощ и гражданска защита“ беше заделила над 23 милиона евро, като помощта достигна до повече от 1,5 милиона деца в 26 страни.

ЕС започна проучване относно настаняването на деца в институции и възможните алтернативни форми за грижи в Азия, Африка и държавите от Централна и Южна Америка. Основните цели на проучването са да се повишат специфичните познания и да се зададе насока за евентуални бъдещи действия в световен мащаб относно настанените в институции деца, които са лишени от родителски грижи.

Що се отнася до действията на ЕС в многостранен план, в рамките на ООН ЕС заедно с Групата на държавите от Латинска Америка и Карибския басейн (GRULAC) внася всяка година по две резолюции относно правата на детето. Наред с резолюцията на Съвета по правата на човека на ООН „Към по-добро инвестиране в правата на детето“, ЕС изигра водеща роля и за резолюцията на Трети комитет на Общото събрание на ООН относно правото на образование. В нея всички държави се призовават, наред с другото, да защитават правото на всяко момиче и момче на качествено, приобщаващо и всеобхватно образование, включително образование на децата с увреждания, да гарантират равен достъп за децата от коренното население; както и да предоставят образование на деца в случай на извънредни ситуации и да защитават образованието при въоръжени конфликти.

ЕС отчита в пълна степен сериозните предизвикателства пред които са изправени **старите хора**, включително по отношение на заетостта, дискриминацията, малтретирането, липсата на грижи и пенсиите. През 2015 г. ЕС взе активно участие в проведеното през юли същата година в Ню Йорк заседание на Отворената работна група по въпросите на възрастните хора за целите на укрепването на защитата на човешките права на възрастните хора, както и в обсъжданията в рамките на Съвета по правата на човека, посветени на възрастните хора. Тези заседания дават добра възможност за обмяна на опит, добри практики и политики, включително за разглеждане на важни предложения за даден международен правен инструмент, между представители на правителствата, експерти и представители на гражданското общество.

За ЛГБТИ⁴² 2015 г. беше година на важни повратни моменти и на известен напредък към установяването на равенство. Еднополовите бракове бяха легализирани в Съединените щати и Мексико, а в държави като Мозамбик хомосексуалните отношения престанаха да бъдат престъпление. Въпреки тези постижения обаче световната кампания за упражняване на всички човешки права от страна на ЛГБТИ претърпя поредица от неуспехи в други региони, включително Африка и Близкия изток. Все още в около 8 държави хомосексуалността се наказва със смърт, а в почти 80 държави еднополовите отношения се считат за незаконни. На много места насилието над ЛГБТИ и дискриминацията в здравеопазването, образованието и други сектори все още са широко разпространени.

ЕС играе все по-активна роля в тази област. През 2015 г. ЕС постави въпроса за правата на ЛГБТИ в своя диалог по правата на човека с Бразилия, Грузия, Украйна, Мексико, Туркменистан и Киргизстан. Въпросът беше обсъждан и със САЩ и Канада. Друг форум, на който беше засегната темата за ЛГБТИ, бе политическият диалог по член 8 от Споразумението от Котону с държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн. В този контекст през 2015 г. въпросите, отнасящи се до ЛГБТИ, бяха дискутирани с Гамбия, Уганда и Белиз. На 17 май ВП/ЗП Могерини излезе с изявление по повод Международния ден за борба с хомофобията, трансфобията и бифобията, като изрази солидарност с ЛГБТИ по цял свят в борбата за слагане на край на дискриминацията, основана на сексуалната ориентация и половата идентичност.

Що се отнася до финансовото сътрудничество, понастоящем по линия на ЕИДПЧ се подпомагат 10 проекта на НПО по въпросите на равенството на ЛГБТИ на приблизителна стойност 8 милиона евро. Целта на тези проекти е организациите на ЛГБТИ да станат по-популярни и по-добре приети и да се подобри диалогът с властите с цел промяна на законодателството; борба с хомофобията; защита на ЛГБТИ от насилие; и предоставяне на ЛГБТИ и на НПО на обучение, информация и правна подкрепа.

⁴² Лесбийки, гейове, бисексуални, транссексуални и интерсексуални.

В рамките на ООН ЕС продължава да подкрепя работата на организацията и по-специално резолюцията относно правата на човека, сексуалната ориентация и половата идентичност (SOGI)⁴³, приета от Съвета по правата на човека през септември 2014 г. През юни 2015 г. по време на 28-та сесия на Съвета по правата на човека всички 28 държави—членки на ЕС, подписаха съвместно изявление относно насилието и дискриминацията, основани на сексуалната ориентация и половата идентичност. На 29 септември по време на 70-ото Общо събрание на ООН в Ню Йорк междурегионалната основна група за ЛГБТИ, в която участват ЕС и някои от неговите държави членки, организира съпътстваща проява на равнище министри под надслов „Да не изоставяме никого: равенство и приобщаване в програмата за развитие в периода след 2015 г.“. Сред участващите бяха заместник-председателят на Комисията Франс Тимерманс и генералният секретар на ООН Бан-Ки Мун. Заедно с други партньори през август 2015 г. ЕС подкрепи и старта на кампанията на ООН за борба с хомофобията и трансфобията в тихоокеанските държави.

Що се отнася до другите регионални организации, ЕС работи активно по този въпрос в рамките на ОССЕ и през 2015 г. за пореден път бе съорганизатор, в рамките на срещата по въпросите на прилагането на човешкото измерение, на съпътстваща проява, посветена на въпросите на нетърпимостта и дискриминацията по отношение на ЛГБТИ в региона на ОССЕ. На заседанието на Съвета на Европа от 17 юни 2015 г. ЕС направи изявление по време на сесията на комитета на министрите, за да привлече вниманието към нуждата от подобряване на човешките права на ЛГБТИ в Европа, както и за да потвърди отново своята подкрепа за дейностите на Съвета на Европа за борба с всички форми на дискриминация.

Цената на изключването на ЛГБТИ

Осмата ежегодна проява на основната група за ЛГБТИ се проведе на 10 декември, Международния ден на правата на човека, с акцент върху цената на изключването и дискриминацията на ЛГБТИ и ползите за икономиката от приобщаването им, на фона на извършено от Световната банка проучване за икономическата цена на изключването им в Индия. ЕС насърчи провеждането на дебат с правозащитници на ЛГБТИ от целия свят, като обсъжданията засегнаха и въпроса за слабото познаване на проблемите на интерсексуалните лица, програмата на ООН за развитие и свиването на пространството за действие на гражданското общество.

Освен това ЕС подкрепя #FREEANDEQUAL.

⁴³ Резолюция на Съвета по правата на човека - Права на човека, сексуална ориентация и полова идентичност (прието на 26 септември 2014 г.) – **A/HRC/RES/27/32**.

ЕС продължи да включва правата на **хората с увреждания** в диалога с редица държави партньори и регионални организации.

Съюзът е страна по Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. На 8-та сесия на конференцията на държавите — страни по конвенцията, през юни ЕС представи основните постижения в прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания и изрази подкрепата си за включването на тази проблематика сред целите за устойчиво развитие. ЕС организира и съпътстваща проява заедно с Европейския форум на хората с увреждания. През август работата на ЕС по прилагане на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания беше подложена за първи път на преглед от страна на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания въз основа на първия доклад на ЕС до ООН за прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания в ЕС. В областта на външните отношения Комитетът приветства тенденцията правата на хората с увреждания да бъдат част от финансирането на външните действия на ЕС; включването на правата на хората с увреждания сред приоритетните области в Съобщението на ЕС относно целите за устойчиво развитие в периода след 2015 г.; и приетите заключения на Съвета относно включването на хората с увреждания в дейности по управление на бедствия, както и ангажимента на Съвета по Рамковата програма от Сендай за намаляване на риска от бедствия (2015—2030 г.). Наред с това Комитетът отправи някои препоръки за подобряване на прилагането на член 11 (относно рисковите ситуации и хуманитарните бедствия) и член 32 (относно международното сътрудничество) от Конвенцията за правата на хората с увреждания. През декември Комисията отговори на препоръките, отправени в заключителните бележки на Комитета, като прие Европейския акт за достъпност — предложение за директива относно достъпа до определени продукти и услуги.

На срещата на високо равнище на ASEM⁴⁴ по проблемите на хората с увреждания, проведена в Пекин, Китай, на 29—30 октомври, ЕС подчерта, че придава важно значение на предвидения в Конвенцията за правата на хората с увреждания подход, основан на правата на човека, и изтъкна, че този подход трябва да се прилага и за нововъзникващия пазар на помощни технологии.

В рамките на сътрудничеството за развитие ЕС увеличава финансовата подкрепа за социалното включване и човешките права на хората с увреждания. Тази подкрепа се осъществява посредством проекти, насочени към хората с увреждания, както и чрез по-добро интегриране на тази проблематика в сътрудничеството за развитие като цяло, например като се гарантира достъпност.

⁴⁴ Форумът Азия—Европа (ASEM) беше създаден през 1996 г. и оттогава насам играе ключова роля за диалога и сътрудничеството между Европа и Азия.

Права на коренното население и на лицата, принадлежащи към малцинствени групи

Навсякъде по света лицата, принадлежащи към малцинства, продължават да се сблъскват със сериозни заплахи, дискриминация и расизъм, като много често са възпрепятствани да участват пълноценно в икономическия, политическия и социалния живот на своите държави. В рамките на многостранните форуми ЕС работи за утвърждаване на правата на хората, принадлежащи към малцинствени групи. Въпросът за предизвикателствата, пред които са изправени такива малцинствени групи като ромите и кримските татари, беше поставян пред носителите на международни мандати, като специалния докладчик на ООН по въпросите на малцинствата и върховния комисар на ОССЕ за националните малцинства. Освен това, през ноември 2015 г. ЕС взе участие в Годишния форум по въпросите на малцинствата по темата за малцинствата в системата наказателното правосъдие, като подкрепи няколко препоръки, отнасящи се наред с другото до безпристрастното и недискриминационно прилагане на закона. В сътрудничеството на ЕС с държавите партньори и в подкрепата за гражданското общество, по-конкретно по линия на ЕИДПЧ, залегнаха действия за борба и премахване на дискриминацията срещу лицата, принадлежащи към малцинства, включително лицата, дискриминирани въз основа на кастова принадлежност.

Коренното население продължи да се сблъсква с нарушения на човешките права, свързани с посегателства върху неговата земя, включително във връзка с „отнемането на земя“ и изменението на климата.

По линия на ЕИДПЧ ЕС подкрепя съвместен проект с МОТ за подобряване на достъпа на коренното население до правосъдие и за развитие посредством общностен механизъм за наблюдение. Проектът изигра водеща роля за включването на въпроса за коренното население в Програмата до 2030 г.

По време на 325-ата сесия на Управляващия орган на МОТ през ноември 2015 г. ЕС подкрепи инициативата на МОТ за насърчаване на достъпа на коренното население до приобщаващо и устойчиво развитие.

В съответствие с Плана за действие на ЕС за правата на човека и демокрацията Съюзът започна да разработва по-активна политика по въпросите на коренното население в унисон с Декларацията на ООН за правата на коренното население и със Заключителния документ от Световната конференция по въпросите на коренното население, проведена в Ню Йорк през 2014 г. Във връзка с това ЕС проведе консултации с представители на коренното население. В рамките на тези консултации участващите представители на коренното население приветстваха подхода на ЕС, предоставиха ценна информация и препоръки и призоваха за установяването на траен диалог с ЕС. Очаква се обновената политика на ЕС по въпросите на коренното население да бъде финализирана през 2016 г.

Премахването на **расизма, расовата дискриминация, ксенофобията и свързаната с тях нетърпимост** продължава да бъде приоритет за ЕС. Съюзът продължава да работи активно в рамките на ООН и на диалога с държавите партньори и гражданското общество за по-широка осведоменост по тези въпроси и за обмен на добри практики. По-специално ЕС даде своя принос за работата на Междуправителствената работна група за ефективното прилагане на Декларацията и програмата за действие от Дърбан, *ad hoc* комитета за разработването на допълнителни стандарти, както и експертната работна група относно хората от африкански произход. Нещо повече, ЕС използва всяка възможност, включително интерактивния диалог с носителите на мандати на Съвета по правата на човека, за изказвания против расизма, расовата дискриминация, ксенофобията и свързаната с тях нетърпимост, и да се застъпва за утвърждаването и защитата на човешките права на всички лица, включително хората от африкански произход.

Бизнесът и правата на човека

През 2015 г. от много части на света продължиха да постъпват сведения за нарушения на граждански и политически, икономически, социални и културни права в резултат на прилагането на корпоративни практики. Сред тях бяха нарушения на трудовите права и отнемане на земи и принудително разселване на селски общности и общности на коренно население, по-специално в някои държави в Азия и Латинска Америка.

В тази обстановка ЕС, в рамките на редовния диалог по правата на човека и на *ad-hoc* срещи с редица трети държави, подкрепяше дейността на правозащитниците и утвърждаваше зачитането на човешките права от страна на представителите на бизнеса. В обсъжданията си със стратегически партньори, включително Южна Африка и Бразилия, както и с Африканския съюз, СПЕС за правата на човека постави въпроса за бизнеса и правата на човека като ключов приоритет. През септември Европейският съюз и Бразилия организираха специализиран семинар по въпросите на бизнеса и правата на човека, на който представители на институциите на ЕС и държавите членки, бразилската администрация, ООН, бразилски и европейски дружества обмениха добри практики с цел укрепване на двустранното и многостранното сътрудничество по този въпрос.

ЕС продължи да утвърждава Ръководните принципи за бизнеса и правата на човека, приети с единодушие през 2011 г. на равнището на ООН, като най-добрият инструмент на политиката за най-всеобхватно и ефективно решение на тези въпроси, и отбеляза напредък в прилагането им. Държавите—членки на ЕС, продължиха да изготвят национални планове за действие в областта на бизнеса и правата на човека и/или корпоративната социална отговорност. До края на 2015 г. седем държави членки бяха приели национални планове за действие в областта на бизнеса и правата на човека, а други двадесет бяха завършили или отбелязали значителен напредък в работата по националните си планове за действие относно корпоративната социална отговорност. През юли 2015 г. беше приет работен документ на службите на Комисията относно изпълнението от страна на ЕС на Ръководните принципи за бизнеса и правата на човека, в който е направен задълбочен анализ на прилагането на тези принципи в ЕС и във външната дейност на Съюза след приемането на Съобщението относно корпоративната социална отговорност през 2011 г.⁴⁵ В подкрепа на програмата в областта на бизнеса и човешките права Комисията работи активно за още по-голямо улесняване при използването на такива допълващи инструменти като Глобалния договор на ООН, Насоките за многонационалните предприятия на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), Декларацията на МОТ за многонационалните предприятия⁴⁶ и Стандарта ISO 26000 относно социалната отговорност.

Що се отнася до техническата помощ, през 2015 г. Комисията подготви необходимото за стартиране на покана за отправяне на предложения по линия на ЕИДПЧ относно изпълнението на Ръководните принципи на ООН за бизнеса и правата на човека, която ще бъде публикувана през 2016 г. По подобен начин по линия на Инструмента за партньорство беше предоставена техническа помощ за някои държави от Общността на латиноамериканските и карибските държави (CELAC) за изготвянето на национални планове за действие. След семинара ЕС—Африкански съюз, проведен в Адис Абеба през 2014 г., ЕС предостави техническа помощ за разработването на рамка на АС за утвърждаване на отговорно бизнес поведение в Африка.

В многостранен план ЕС подкрепя консенсусния подход. Това включва подкрепа за създадената през 2011 г. работна група на ООН по въпросите на бизнеса и правата на човека. Освен това ЕС подкрепя проекта за отчетност и правна защита на Върховния комисар по правата на човека на ООН, чиято цел е да се подобри достъпът до национални правни средства за защита на жертвите на тежки нарушения на правата на човека, извършени от страна на бизнеса.

⁴⁵ SWD(2015) 144 final и COM(2011)681.

⁴⁶ Декларацията на МОТ за многонационалните предприятия е тристранна декларация относно принципите, засягащи многонационалните предприятия и социалната политика.

През юли председателстваната от Еквадор междуправителствена работна група за подготовка на международен правно обвързващ инструмент относно бизнеса и правата на човека проведе своето първо заседание в рамките на Съвета по правата на човека. На сесията по откриването ЕС призова за подновяване на ангажимента за прилагане на Ръководните принципи на ООН и отпрати критики по повод на факта, че на практика междуправителствената работна група ще работи само по транснационалните корпорации, докато голяма част от нарушенията на човешките права се извършват във вътрешен план. ЕС изрази съжаление, че искането му групата да работи по проблемите на всякакви видове предприятия беше отхвърлено. Следващото заседание на Междуправителствената работна група ще се проведе през октомври 2016 г.

Корпоративната социална отговорност и въпросите на бизнеса и правата на човека бяха включени в диалозите с отделните страни и региони. Например, проведената през декември 2015 г. 5-а министерска конференция на АСЕМ по въпросите на труда и заетостта прие „Декларацията от София“, в която е включена всеобхватна глава, посветена на „насърчаване на достоен труд и по-безопасни работни места в световните вериги на доставки“.

4. Място на правата на човека във външните политики на ЕС

Търговия

Търговската политика може да бъде мощен инструмент за подпомагане на напредъка в областта на правата на човека в трети държави в съчетание с други външни политики на ЕС, по-специално със сътрудничеството за развитие. ЕС играе водеща роля в процеса на включване на целите за устойчиво развитие в търговската политика и превръщане на търговията в инструмент за насърчаване на устойчивото развитие навсякъде по света. Важното значение на потенциалния принос на търговската политика за устойчивото развитие беше потвърдено отново на световно равнище през 2015 г. в Програмата за устойчивото развитие за периода до 2030 г.

В съответствие със Съобщението от октомври 2015 г. „Търговията — за всички: към една по-отговорна търговска и инвестиционна политика“⁴⁷ ЕС продължава да подпомага развиващите се държави, и по-специално най-слабо развитите държави и най-силно нуждаещите се държави, да се интегрират в световната търговска система и да извлекат възможно най-големи ползи от търговията. Това се осъществява чрез политиката на ЕС за помощ за търговията, едностранните търговски преференции и двустранните и регионалните търговски споразумения на Съюза. Въпросите на правата на човека се включват в едностранните преференции (по-специално в схемата ОСП+), политиката на ЕС за експортен контрол и двустранните споразумения за свободна търговия, сключени от ЕС.

Що се отнася до едностранните преференции, действащият регламент за Общата система за преференциите се прилага от 1 януари 2014 г. Четиринадесет държави получиха особено изгодни търговски преференции (ОСП +) по новата схема, която насърчава привеждането в съответствие с двадесет и седем международни конвенции (включително конвенции относно основните човешки и трудови права). През 2015 г. диалогът между ЕС и държавите бенефициенти по ОСП + относно изпълнението на конвенциите беше активен и ЕС започна да прилага допълнителни новаторски начини за предоставяне на подкрепа за изпълнението, прилагането и наблюдението на съответните договори и конвенции на МОТ в областта на човешките права. Първият доклад относно цикъла на наблюдение на ОСП+ беше публикуван в началото на 2016 г.

В глобалната покана за представяне на предложения по линия на ЕИДПЧ през 2015 г. беше включен раздел, посветен на подпомагането и оправомощаването на представителите на гражданското общество да допринасят за наблюдението и ефективното прилагане на съответните 27 конвенции, ратифицирани от държавите – бенефициенти по ОСП+ (5 милиона евро). Подбраните проекти ще допринесат да се гарантира, че нарушенията на правата на човека се наблюдават надлежно от организациите на гражданското общество в държавите – бенефициенти по ОСП+.

Що се отнася до експортния контрол, Регламент (ЕО) № 1236/2005 относно търговията с някои стоки, които биха могли да бъдат използвани с цел прилагане на смъртно наказание или изтезания⁴⁸, е обект на преразглеждане, като бе постигнат добър напредък в обсъжданията по предложението на Комисията за изменения. През последното тримесечие на 2015 г. Европейският парламент и Съветът определиха позициите си и започнаха тристранни разговори с Европейската комисия по този въпрос, като целта е този процес да приключи през 2016 г.

⁴⁷ COM(2015) 497 final:

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/BG/1-2015-497-BG-F1-1.PDF>

⁴⁸ Регламент за изпълнение (ЕС) № 1352/2011 на Комисията (20 декември 2011 г.).

Комисията работи по актуализирането на Регламент № 428/2009 на Съвета за въвеждане режим на Общността за контрол на износа, трансфера, брокерската дейност и транзита на изделия и технологии с двойна употреба⁴⁹, включително чрез преглед на контрола по технологиите за наблюдение за смекчаване на потенциалните рискове, свързани с неконтролирания износ на ИКТ продукти, които биха могли да се използват за нарушаване на човешките права. Предварителна оценка на въздействието във връзка с прегледа беше предприета през 2015 г.; предложение за преработка на регламента се очаква през есента на 2016 г.

Европейската комисия е решена да включва правата на човека в своите оценки на въздействието, винаги когато е целесъобразно. Оценки на въздействието се извършват за законодателни и незаконодателни предложения, мерки за изпълнение и инициативи по линия на търговската политика, които имат значително икономическо, социално и екологично въздействие. За основните права и правата на човека е разработен специален инструмент с указания⁵⁰.

Във всички оценки на въздействието, както и в оценките на въздействието върху устойчивото развитие, извършени от 2012 г. насам от съответната служба на Комисията⁵¹, които се отнасят за търговски и инвестиционни споразумения, систематично се включва анализ на потенциалното въздействие върху правата на човека. Оценките на въздействието върху устойчивото развитие са по-задълбочени и се извършват при всички значими търговски преговори в хода на преговорния процес.

С цел да се оцени по-прецизно въздействието на търговските и инвестиционните инициативи върху правата на човека, от 2015 г. анализът, който се съдържа в оценките на въздействието и оценките на въздействието върху устойчивото развитие, отнасящи се за новите инициативи в областта на търговската политика, се извършва въз основа на специфичните насоки, публикувани от Комисията през същата година. Такъв е случаят с оценката на въздействието върху устойчивото развитие, отнасяща се за споразумението между ЕС и Мианмар/Бирма за защита на инвестициите, която започна през септември 2015 г. и трябва да приключи през първата половина на 2016 г.

⁴⁹ Регламент (ЕО) № 428/2009 на Съвета (5 май 2009 г.).

⁵⁰ Инструмент за по-добро регулиране # 24.

⁵¹ Използваната методология се основава на насоките, разработени от Комисията през 2011 г. относно отчитането на основните права в оценките на въздействието, SEC(2011) 567 окончателен: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/operational-guidance_en.pdf

И накрая, на многостранно равнище ЕС подкрепя Договора за търговията с оръжие, който влезе в сила в края на 2014 г. и чиято цел е постигането на по-голяма отговорност и прозрачност в търговията с оръжие. Наред с другото, Договорът изисква в решенията за износ на оръжие да се оценява рискът оръжията да бъдат използвани за извършване или съдействие за извършване на тежки нарушения на правата на човека или на международното хуманитарно право, включително насилие, основано на пола. Тази оценка на риска се добавя към забраната за износ на оръжие, ако то би могло да се използва за извършване на геноцид, престъпления срещу човечеството, сериозни нарушения на Женевската конвенция, нападения срещу цивилни лица или други военни престъпления, определени в съответните международни конвенции.

В този контекст през 2015 г. ЕС продължи да утвърждава ратификацията на Договора от всички държави — членки на ООН. Наред с предприетите дипломатически усилия, по линия на финансирана от ЕС програма за подкрепа на прилагането на Договора беше предоставена техническа помощ за редица държави бенефициери (до този момент 11) при укрепването на националните им системи в съответствие с изискванията на Договора.

Сътрудничество за развитие

ЕС последователно включва въпросите на човешките права в своята политика на сътрудничество за развитие. В този контекст след приемането през 2014 г. на работния документ на Комисията относно „*основан на правата подход, обхващащ всички права на човека, за сътрудничеството на ЕС за развитие*“⁵², и последвалите заключения на Съвета⁵³, които предоставиха инструментариум от конкретни насоки, ЕС започна постепенно да интегрира този основан на правата подход (ОПП) в своите програми за развитие. Целта не е само „да не се навреди“, като се избегне нежеланото въздействие на дейностите по развитието върху крайните бенефициери, но и „да се стори добро в максимална степен“, като конкретно и пряко се допринесе за реализиране на техните човешки права, считани едновременно като средство и цел на сътрудничеството за развитие. Комисията интегрира ОПП в ключови документи, примери за които са идентификационните фишове за формите на помощ, системата за наблюдение на проекти, мрежата от критерии за оценка на изпълнението на проекти и пътните карти за съвместна работа с гражданското общество. На местно равнище част от делегациите на ЕС вече са интегрирали ОПП в своето програмиране. Финансираните от ЕС проекти все повече се разработват в съответствие с ОПП. Наред с това, през 2015 г. беше извършена подготовка за програма за подкрепа при обучението на делегациите на ЕС и други служители на ЕС относно прилагането на ОПП, която трябва да започне да функционира до началото на 2016 г.

Планира се първа оценка на прилагането на инструментариума.

⁵² SWD(2014) 152 final, Брюксел, 30 април 2014 г.

⁵³ Заключения на Съвета относно основан на правата подход, приети през май 2014 г.: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/142682.pdf